

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

***Poziom życia
wiejskich rodzin
rok po akcesji
do Unii Europejskiej***

nr 36

Warszawa 2006

Agnieszka Wrzochalska

EKONOMICZNE I SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA
ROZWOJU POLSKIEJ GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PO WSTĄPIENIU POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

***Poziom życia
wiejskich rodzin
rok po akcesji
do Unii Europejskiej***

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

***Poziom życia
wiejskich rodzin
rok po akcesji
do Unii Europejskiej***

dr inż. Agnieszka Wrzochalska

EKONOMICZNE I SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA
ROZWOJU POLSKIEJ GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PO WSTĄPIENIU POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Warszawa 2006

Autorka publikacji jest pracownikiem naukowym
Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
– Państwowego Instytutu Badawczego

Pracę zrealizowano w ramach tematu
**Zróżnicowanie regionalne w rozwoju rolnictwa oraz jego wpływ
na problemy ekonomiczne i społeczne obszarów wiejskich**
w zadaniu *Czynniki marginalizacji i konkurencyjności w strukturze
społeczno-ekonomicznej polskiej wsi po akcesji do UE*

Celem zadania było określenie zmian w wyposażeniu wiejskich gospodarstw
domowych w wybrane przedmioty trwałego użytkowania, określenie kategorii
tych sprzętów oraz typologia wiejskich gospodarstw domowych ze względu
na posiadane dobra.

Korekta
Krzysztof Kossakowski
Maria Serwińska

Redakcja techniczna
Leszek Ślipki

Projekt okładki
AKME Projekty Sp. z o.o.

ISBN 83-89666-62-6

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
– Państwowy Instytut Badawczy
00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984
tel.: (0·prefiks·22) 50 54 444
faks: (0·prefiks·22) 827 19 60
e-mail: dw@ierigz.waw.pl
<http://www.ierigz.waw.pl>

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Nakład: 500 egz.

Druk: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB

Oprawa: UWIPAL

Spis treści

Wprowadzenie	7
1. Czynniki wpływające na wyposażenie wiejskich gospodarstw domowych	8
1.1. Wiejskie gospodarstwa domowe	8
1.2. Ludność zamieszkała w gospodarstwach domowych na wsi	9
1.3. Typy wiejskich rodzin	10
1.4. Liczba osób w ankietowanych gospodarstwach domowych	12
1.5. Główne źródła utrzymania wiejskich gospodarstw domowych	13
2. Zasoby mieszkaniowe na wsi	14
2.1. Sytuacja mieszkaniowa ludności wiejskiej	14
2.2. Wiek mieszkań	16
2.3. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz grzewcze	16
2.4. Wyposażenie ankietowanych rodzin wiejskich w instalacje techniczno-sanitarne oraz grzewcze	18
3. Wyposażenie mieszkań w wybrane przedmioty trwałego użytkowania	23
3.1. Urządzenia związane z dostępem do informacji oraz nośniki kultury	23
3.2. Wyposażenie ankietowanych gospodarstw domowych w urządzenia związane z dostępem do informacji oraz nośniki kultury	24
3.3. Sprzęty ułatwiające utrzymanie higieny osobistej w gospodarstwach domowych	30
3.4. Wyposażenie ankietowanych rodzin	31
3.5. Sprzęty ułatwiające przygotowywanie posiłków i przechowywanie żywności	35
3.6. Wyposażenie ankietowanych rodzin w sprzęty ułatwiające przygotowywanie posiłków i przechowywanie żywności	36
3.7. Pojazdy	41
3.8. Pojazdy w ankietowanych wiejskich rodzinach	41
4. Kategorie posiadanych sprzętów oraz typy gospodarstw domowych określone ze względu na wyposażenie w wybrane trwałe dobra	45
4.1. Kategorie badanych sprzętów	45
4.2. Wybrane typy wiejskich gospodarstw domowych	47
Podsumowanie i wnioski	49
Literatura	52
Aneks tabelaryczny	53

Wprowadzenie

Wyposażenie gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania jest, obok poziomu uzyskiwanych przez nie dochodów, istotnym czynnikiem informującym o poziomie i jakości życia badanej populacji. Rodzaj wyposażenia, jego wiek, parametry techniczne, stopień zużycia zależy od wielu zmiennych zarówno o charakterze ekonomicznym (dochody, ceny), jak i pozaekonomicznym (liczba osób w rodzinie, liczba dzieci, wiek domowników itp.)

Dobra trwałego użytku są przedmiotami konsumpcji o długim okresie użytkowania. Czas ich użytkowania zależy od rodzaju potrzeby, którą zaspokajają oraz tempa ich zużywania. Stan posiadania tych dóbr można traktować także jako miernik poziomu konsumpcji w gospodarstwach domowych. Wyposażenie w dobra trwałego użytkowania można zatem uznać jako jeden z wyznaczników poziomu i jakości życia. Co z kolei można poddać ocenie na podstawie już posiadanych zasobów dóbr trwałego użytku oraz planów ich nabycia. Zakupy artykułów wyposażenia gospodarstwa domowego z reguły dokonywane są w wyniku rozszerzonej oferty podaźowej, chęci uzupełnienia stanu posiadania, zabezpieczenia się przed wzrostem cen lub spadkiem dochodów.

Proces innowacji technicznych i technologicznych powoduje, iż wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku podlega nieustannym zmianom. Z reguły lepsza jakość nowych produktów na rynku zmusza konsumentów do wymiany posiadanego sprzętu na nowy. W ciągu ostatnich lat pojawiły się dobra, które niegdyś decydowały o wyższym statusie materialnym, a dziś należą do podstawowego wyposażenia prawie wszystkich gospodarstw domowych. Do takich dóbr między innymi należą: telewizory kolorowe, pralki czy też lodówki. W wykazach dóbr trwałego użytku publikowanych w źródłach statystycznych pojawiły się w ostatnich 5 lat jednocześnie nowe dobra, między innymi: komputer osobisty, mikrofalówka, zmywarka do naczyń czy też zestaw do odbioru telewizji satelitarnej, które niegdyś były niedostępne dla konsumentów ze względu na niewystarczające dochody lub niedobory podaży rynkowej.

Powiększanie dobrobytu indywidualnych jednostek, poprawa rozkładu dobrobytu w społeczeństwie, traktowane są jako najważniejsze cele, które powinny być realizowane w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego. Wychoząc z powyższych przesłanek przyjęto, że badania wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania są ważne poznawczo i mogą pośrednio stanowić podstawę do oceny stanu przemian społeczno-ekonomicznych zachodzących w naszym kraju.

Poniższy raport powstał w ramach analizy utrzymujących się dysproporcji w rozwoju cywilizacyjnym terenów wiejskich, gdzie proces rozwoju ogółu bądź

poszczególnych grup mieszkańców nie dorównuje warunkom życia w mieście oraz także nie zaspakaja skali potrzeb wsi.

Zakres tego opracowania obejmuje stan wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych w wybrane przedmioty trwałego użytkowania. Analizie poddano także wybrane czynniki wpływające na to wyposażenie, którego stan powiązany jest nie tylko z dochodem, jakim dysponuje rodzina, ale także stanem samego budynku mieszkalnego, doprowadzonych do niego instalacji oraz wielkością rodziny według liczby osób. W rodzinach użytkujących gospodarstwa rolne jako czynnik warunkujący wyposażenie gospodarstwa domowego, wyróżniono dodatkowo, wielkość obszarową użytków rolnych.

Obok stanu wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych w systemy instalacji sanitarno-technicznej, w badaniach uwzględniono dobra o różnym znaczeniu dla funkcjonowania gospodarstw domowych: sprzęty ułatwiające prawidłowe funkcjonowanie gospodarstwa domowego, dobra użytkowane w związku z potrzebą zagospodarowania czasu wolnego oraz wyposażenie rodzin w pojazdy.

Badania oparto głównie na badaniach ankietowych IERiGŻ-PIB, przeprowadzonych w 2005 roku¹ oraz o dane GUS, (wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 i Powszechnego Spisu Rolnego 2002).

Celem raportu jest ocena poziomu i zróżnicowania wyposażenia polskich gospodarstw domowych na wsi w dobra trwale w rodzinach rolnych i bezrolnych w obrębie ankietowanych wsi. Takie porównanie pozwoli na wskazanie podobieństw i różnic, określenie przypuszczalnych kierunków zmian w wyposażeniu jakie mogą mieć miejsce w przyszłości w wiejskich gospodarstwach domowych.

1. Czynniki wpływające na wyposażenie wiejskich gospodarstw domowych

1.1. Wiejskie gospodarstwa domowe

Według Powszechnego Spisu Ludności i Mieszkań w 2002 roku w Polsce było 13 337 tys. gospodarstw domowych². W stosunku do poprzedniego Spisu z 1988 roku, wielkość ta wzrosła o 11,4%. Na terenach wiejskich znajdowało się 4372,5 tys. gospo-

¹ Badaniem ankietowym w 2005 roku objęto 8604 wiejskie gospodarstwa domowe, w tym 4899 gospodarstw powiązanych z rolnictwem poprzez fakt użytkowania ziemi i 3705 gospodarstw domowych tworzonych przez ludność bezrolną. Gospodarstwa te rozmieszczone były na terenie 76 wsi w różnych regionach kraju.

² Gospodarstwo domowe definiowane jest w spisach ludności jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się. Osoby samotne oraz mieszkające z innymi osobami, ale utrzymujące się oddzielnie, tworzą odrębne, jednoosobowe gospodarstwa domowe. W większości badań, w tym także badań ankietowych prowadzonych w Zakładzie Polityki Społecznej i Regionalnej IERiGŻ-PIB, gospodarstwo domowe utożsamiane jest z rodziną.

darstw tzn. około jednej trzeciej gospodarstw domowych Polski. Na wsi także wzrosła liczba gospodarstw w stosunku do roku 1988 o około 6,5%, natomiast w mieście o około 14%. (tabela 1). Wzrost liczby gospodarstw domowych na wsi odnotowano w większości województw. Największym wzrostem charakteryzowały się województwa: pomorskie, śląskie i małopolskie (11-16%). Nieznaczne zmniejszenie liczby gospodarstw na wsi odnotowano jedynie w dwóch województwach: w podlaskim i świętokrzyskim (odpowiednio o 2,9% i o 0,3%). Wzrost liczby gospodarstw na wsi w poszczególnych województwach miał jednak dużo mniejsze natężenie niż w miastach. Tam liczba gospodarstw wzrosła w każdym z województw. Najwyższe przyrosty (rzędu 20-25%) występowały w województwie podlaskim, lubelskim, warmińsko-mazurskim.

1.2. Ludność zamieszkała w gospodarstwach domowych na wsi

W 2002 roku w skład gospodarstw domowych wchodziło 37 812,7 tys. osób, przy czym w stosunku do roku 1988, liczba ludności miejskiej wzrosła o 750,2 tys., natomiast na wsi zmniejszyła się o 51,8 tys. Wielkość gospodarstw domowych mierzona średnią liczbą osób w gospodarstwie zmniejszyła się w stosunku do roku 1988 zarówno na wsi jak i w miastach. W 2002 roku na 100 wiejskich gospodarstw domowych przypadało średnio 330 osób, a w miastach 260 osób. Wzrosła jedynie wielkość gospodarstw domowych związanych z rolnictwem – w 2002 roku w takich gospodarstwach domowych żyły przeciętnie 4 osoby.

Biorąc pod uwagę liczbę osób składających się na rodzinę, odnotowano różnicowanie sytuacji na wsi i w miastach (tabela 2). W skupiskach miejskich częściej niż na terenach wsi, tworzone były gospodarstwa jednoosobowe, a rzadziej występowały gospodarstwa pięcioosobowe i większe.

Tabela 1. Gospodarstwa domowe i ludność w 1988 i 2002 roku

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw domowych (w tys.)	Ludność w gospodarstwach domowych (w tys.)	Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym
Miasto			
1988	7864,1	22 518,1	2,86
2002	8964,5	23 268,3	2,60
Wieś			
1988	4106,2	14 596,2	3,55
2002	4372,5	14 544,4	3,33
1988=100			
Miasto	114,0	103,3	x
Wieś	106,5	99,6	x

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 2. Gospodarstwa domowe według liczby osób w latach 1988 i 2002

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Liczba osób w gospodarstwie domowym (w %)					
		1	2	3	4	5	6 i więcej
Miasto							
1988	7864,1	20,3	23,5	21,9	23,2	7,8	3,3
2002	8964,5	27,7	24,7	21,1	17,5	6,2	2,8
Wieś							
1988	4106,2	14,5	20,0	17,1	19,8	13,6	15,0
2002	4372,5	18,8	20,2	17,5	19,1	12,2	12,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analiza stanu wielkości gospodarstw domowych wykazała znaczny wzrost ilości gospodarstw domowych tworzonych przez jedną osobę (7,4 punktu procentowego w miastach i o 4,3 punktu procentowego na wsi). W miastach gospodarstwa domowe jednoosobowe tworzone są przede wszystkim przez osoby młode (tj. do 30 roku życia). Powstawaniu gospodarstw jednoosobowych sprzyja również fakt odkładania decyzji dotyczących zawierania małżeństwa, a także dotyczy to takich grup ludności jak studenci czy młodzi pracownicy, którzy preferują samodzielne mieszkanie. Na wsi gospodarstwa jednoosobowe stanowią głównie osoby samotne.

W poszczególnych województwach odnotowano istotne różnice w strukturach gospodarstw domowych według ich wielkości. Największe gospodarstwa zarówno na terenie miast, jak i wsi występowały w województwie podkarpackim (odpowiednio składające się średnio z 3 i 4 osób). Najmniejsze gospodarstwa na terenie miast występowały w wojewódzkich łódzkim i mazowieckim (2 osoby), natomiast na wsi – w województwie łódzkim 3 osoby).

1.3. Typy wiejskich rodzin

Dominującym typem rodziny są w Polsce małżeństwa z dziećmi, które ogółem stanowią 56% wszystkich rodzin w naszym kraju. Odsetek małżeństw z dziećmi w 2002 roku był wyższy na wsi niż w mieście (odpowiednio 60,8% i 53,2%). W porównaniu z rokiem 1988, liczba rodzin z dziećmi ogółem zmalała o około 7%. Spadek ten zaznaczył się szczególnie w miastach gdzie liczba rodzin z dziećmi spadła o około 362,6 tys. i w roku 2002 osiągnęła 3511,2 tys. (tabela 3).

Drugim wyróżnionym pod względem liczebności typem wiejskich rodzin są małżeństwa bez dzieci. W strukturze wiejskich rodzin zajmują 21,4%. W mieście ich odsetek jest nieco wyższy i wynosi – 23,4%. Udział tych rodzin w stosunku do roku 1988 nieznacznie zmalał na wsi, a w mieście nieznacznie wzrósł. Zbiorowość tą stanowią przede wszystkim osoby starsze, których dzieci się usamodzielniały lub

założyły własne rodziny, a także część młodych małżeństw, które nie mają dzieci. Dość znaczny odsetek rodzin wiejskich stanowiły osoby samotnie wychowujące dzieci, było ich – 16,4%, w stosunku do wszystkich rodzin. W tej zbiorowości najliczniejszą grupą były samotne matki. Marginalny udział miały rodziny, które żyły w związkach partnerskich, zaledwie 1,3% ogółu wiejskich rodzin.

Tabela 3. Typy rodzin miejskich i wiejskich w 1988 i 2002 roku

Wyszczególnienie	Ogółem	Małżeństwa		Partnerzy		Osoby samotne	
		bez dzieci	z dziećmi	bez dzieci	z dziećmi	matki	ojcowie
	w tys.	w %					
Miasto							
1988	6364,3	22,3	60,9	x	x	15,0	1,8
2002	6596,9	23,4	53,2	1,1	1,2	18,8	2,3
Wieś							
1988	3861,8	23,6	63,4	x	x	11,3	1,7
2002	3860,7	21,4	60,9	0,4	0,9	14,4	2,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dane ze Spisu Ludności i Mieszkań z 2002 roku, na temat dzieci w wiejskich rodzinach, dotyczą przede wszystkim grupy dzieci w wieku 0-24 lata pozostających na utrzymaniu, mieszkających z obojgiem rodziców lub z jednym z nich w rodzinach niepełnych. Ogółem w roku 2002 stanowiły one 27,9% populacji Polski. W całej zbiorowości rodzin posiadających dzieci, najliczniejszą grupę stanowiły rodziny z jednym dzieckiem – 46,9% lub z dwojgiem dzieci – 36,2% (tabela 4).

Tabela 4. Typy wiejskich rodzin w 2002 roku według liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu

Wyszczególnienie	Rodziny z dziećmi ogółem	Rodziny według liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu			
		razem	1	2	3 i więcej
	w tys.	w %			
Wieś ogółem	3016,7	2285,0	38,2	36,5	25,3
Małżeństwa	2349,1	1953,5	34,8	38,1	27,1
Partnerzy	32,6	29,6	45,8	29,2	25,0
Samotne matki	557,0	270,9	59,3	26,9	13,8
Samotni ojcowie	78,0	31,1	62,0	25,1	12,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 5. Przeciętna liczba dzieci do 24 lat w różnych typach rodzin w 2002 roku (na 100 rodzin)

Wyszczególnienie	Ogółem	Miasto	Wieś
Ogółem	178	164	201
Małżeństwa	185	170	208
Partnerzy	175	165	198
Samotne matki	148	143	162
Samotni ojcowie	141	134	157

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W przekroju terytorialnym obserwuje się znaczne zróżnicowanie dzietności rodzin. W miastach dominuje model rodziny z jednym dzieckiem – 52,1%. Na wsi odsetek rodzin z jednym dzieckiem jest znacznie niższy – 38,3%. Z kolei rodzina wielodzietna, tzn. z trojgiem i więcej dzieci pozostających na utrzymaniu, występuje częściej na wsi. Odsetek takich rodzin na wsi wynosi 25,3%, podczas gdy w miastach tylko 11,8%. Podobną różnicę wykazuje również przeciętna liczba dzieci pozostających na utrzymaniu w miastach wskaźnik ten wynosi 1,64, a na wsi 2,01 (tabela 5.).

Rodziny niepełne miały znacznie mniej dzieci na utrzymaniu – większość z nich utrzymywały tylko jedno dziecko – na wsi w takiej sytuacji było 59,3% rodzin samotnych matek i 62% rodzin samotnych ojców. Około jednej czwartej samotnych rodziców utrzymuje dwoje dzieci, a prawie co dziesiąta troje i więcej dzieci. Niepełne rodziny wiejskie były znacznie liczniejsze niż te w mieście.

1.4. Liczba osób w ankietowanych gospodarstwach domowych

Przeprowadzone badania ankietowe wykazały, że w 2005 roku na wsi ogółem przeważały rodziny dwu, trzy i czteroosobowe. Natomiast w strukturze gospodarstw domowych rolniczych, liczebnie wyróżniały się rodziny złożone z trzech, czterech i pięciu osób (tabela 6). Ludność bezrolna skupiona była głównie w rodzinach mniejszych. W tej grupie mniej niż w rodzinach rolnych, było gospodarstw wieloosobowych.

Tabela 6. Ankietowane gospodarstwa domowe na wsi według składu rodzinnego w 2005 roku (w %)

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa domowe według liczby osób (w %)						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Ogółem	8604	16,5	18,7	17,0	19,8	13,8	8,1	6,1
Rolne	4899	7,8	13,8	18,1	21,5	17,1	12,0	9,7
Bezrolne	3705	23,1	22,4	16,1	18,6	11,2	5,2	3,4

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

1.5. Główne źródła utrzymania wiejskich gospodarstw domowych

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań ogółem w Polsce w 2002 roku, w porównaniu do roku 1988, odnotowano znaczny spadek gospodarstw utrzymujących się z pracy ogółem z 72,9% do 51,6%. Zaobserwowano także wysoki (prawie 3 – krotny) spadek liczby gospodarstw utrzymujących się z dochodów z pracy w sektorze publicznym. W 1988 roku takie rodziny stanowiły ponad połowę ogółu gospodarstw domowych, natomiast w 2002 roku było to zaledwie co piąte gospodarstwo. Zjawisko to wystąpiło zarówno na wsi jak i w mieście. Jednocześnie w mieście odnotowano wzrost liczby gospodarstw utrzymujących się z pracy w sektorze prywatnym o 21,1% na wsi zjawisko to nie miało tak silnego rozmiaru, grupa takich rodzin wzrosła zaledwie o 1 punkt procentowy.

Dominującym źródłem dochodów wiejskich gospodarstw domowych w 2002 roku były dochody z pracy. Z pracy poza rolnictwem utrzymywało się 37,2% gospodarstw domowych, a z pracy w rolnictwie 16,3 % gospodarstw. Liczną zbiorowość stanowiły gospodarstwa, których główne źródło utrzymania pochodziło z niezarobkowego źródła (na wsi 44,6% gospodarstw). Wśród tych gospodarstw najliczniejszą grupę stanowiły rodziny utrzymujące się z emerytur i rent. W 2002 roku nie-liczną grupą były gospodarstwa pozostające wyłącznie lub głównie na utrzymaniu osób spoza ich gospodarstwa na wsi – 1,5% (tabela 7).

Tabela 7. Gospodarstwa domowe według źródła utrzymania w 2002 roku

Wyszczególnienie	Ogółem	Główne źródło utrzymania					
		w tym					
		dochody z pracy		niezarobkowe źródło			niezarobkowe źródło
		poza rolnictwem	w rolnictwie	emerytury	renty	pozostałe	
w tys.	w %						
Miasto	8964	50,4	0,7	24,2	12,6	5,5	5,1
Wieś	4373	37,2	16,3	24,4	15,1	5,1	1,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Raportu z wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, GUS, Warszawa 2003, tabl. III.2, s. 84.

2. Zasoby mieszkaniowe na wsi

2.1. Sytuacja mieszkaniowa ludności wiejskiej

Wśród ogólnej liczby 12 523,6 tys. mieszkań³ objętych Spisem Ludności i Mieszkań w 2002 roku, 33,2% z nich znajdowało się na wsi. Większość wiejskich mieszkań (3,8 mln) było zamieszkałych. W grupie mieszkań niezamieszkałych (349,7 tys.), występowały głównie takie, które w przyszłości mogły zasilić liczbę mieszkań zamieszkałych. Należały do nich przede wszystkim mieszkania przeznaczone do stałego zamieszkania, lub w mniejszym udziale mieszkania przeznaczone do czasowego przebywania (tzw. drugie mieszkania).

Ogółem w wiejskich mieszkaniach znajdowało się 16,7 mln izb o łącznej powierzchni użytkowej 344,3 mln metrów kwadratowych (tabela 8).

Tabela 8. Podstawowe informacje o mieszkaniach w 2002 roku

Mieszkania (w tys.)		Izby w mieszkaniach (w tys.)		Powierzchnia użytkowa mieszkań (w tys. m ²)	
ogółem	zamieszkałe	ogółem	zamieszkałe	ogółem	zamieszkałe
Miasto					
8 364,5	7 954,1	29 075,5	27 869,0	505 507,1	482 520,0
Wieś					
4 159,1	3 809,4	16 645,0	15 540,8	344 320,3	322 095,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na wsi w 2002 roku w 3757,2 tys. mieszkań zasiedlonych stale, o łącznej powierzchni użytkowej 318,8 mln m², zamieszkiwało 14,5 mln osób.

W latach 1988-2002 odnotowano większy przyrost mieszkań na terenach miejskich niż wiejskich (tabela 9), jest to efekt nie tylko budowania mieszkań o większej liczbie izb i większej powierzchni, ale również rozbudowy starszych zasobów. Największe przyrosty mieszkań miały miejsce w województwach: pomorskim 15,7%, zachodniopomorskim 14,4% i lubuskim o 13,1%.

³ Za mieszkanie według definicji GUS, uważa się lokal składający się z jednej lub kilku izb, łącznie z pomieszczeniami, wybudowany lub przebudowany do celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź z ulicy podwórza lub ogrodu. Przez pomieszczenie pomocnicze należy rozumieć: przedpokój, hol, łazienkę, ustęp, garderobę, spiżarnię, schowek i inne pomieszczenia znajdujące się w obrębie mieszkania, służące mieszkalnemu i gospodarczym potrzebom mieszkańców.

Tabela 9. Przyrost mieszkań zamieszkałych stale

Wyszczególnienie	Przyrost w latach 1989-2002		1988=100	
	miasto	wieś	miasto	Wieś
	w tysiącach			
Mieszkania	835,7	80,2	111,9	102,2
Izby	4 487,0	2 230,8	119,4	117,0
Powierzchnia użytkowa w m ²	98 811,6	64 135,9	126,4	125,2
Ludność w mieszkaniach	729,9	-57,8	103,2	99,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Podstawową formą własności mieszkań na wsi były mieszkania stanowiące własność osób fizycznych. Skupiały one 92,4% ogółu wiejskich zasobów mieszkaniowych (tabela A.1). Zaledwie 2,6% stanowiły mieszkania, których właścicielem była gmina, także nieznaczny odsetek mieszkań należał do Skarbu Państwa i zakładów pracy (po 1,6%). W miastach struktura własności była bardziej zróżnicowana niż na wsi. Mieszkania osób fizycznych w skupiskach miejskich stanowiły 37,5% ogółu zasobów mieszkaniowych, mieszkania własnościowe 28,1%, lokatorskie 13,5%, gminne 15,8% oraz zakładów pracy 2,5%.

Przeciętne mieszkanie w kraju w 2004 roku składało się z 3,68 izb (3,49 w miastach i 4,07 na wsi). Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania w mieście wynosiła 61,3 m² i była o 23,6 m² mniejsza niż mieszkania na wsi. Ogółem w roku 2004 oddano do użytku o blisko jedną czwartą mniej mieszkań niż w roku 2003 oddano w miastach, oraz o blisko połowę mniej niż przed rokiem na wsi. Gorsze efekty niż w roku poprzednim odnotowano przede wszystkim w budownictwie indywidualnym. W którym do użytku oddano w 2004 roku 64,9 tys. mieszkań (tzn. o 45% mniej niż w roku 2003). W budownictwie tym uległa natomiast poprawie powierzchnia użytkowa mieszkania (ze 137,5 m² do 140,5 m²). Słabsze efekty budownictwa w roku 2004 w porównaniu z rokiem 2003 sprawiły, że obniżyły się niektóre wskaźniki mieszkaniowe. Na przykład liczba mieszkań oddana do użytku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, na wsi zmniejszyła się z 4,7 do 2,4, w miastach z 4,0 do 3,1). Liczba oddanych mieszkań na 1000 zawartych małżeństw z 901 do 472 (w mieście z 788 do 623). Także wartości innych wskaźników zaludnienia były wyższe na wsi niż w miastach. Do wskaźników tych należały m.in.:

- przeciętna liczba osób w mieszkaniu, która wynosiła 3,53 (wobec 2,76 w miastach),
- przeciętna liczba osób na izbę – 0,87 (wobec 0,78 w miastach),
- a także przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na osobę – 24,1 m² (wobec 22,2 m² w miastach).

Według badania budżetów gospodarstw domowych, w 2004 roku ponad połowa mieszkań w miastach miała powierzchnię mniejszą niż 60 m² (na wsi była to jedna czwarta mieszkań). Blisko 60% lokali miejskich składało się z co najwyżej trzech izb mieszkalnych (na wsi około 60% gospodarstw domowych deklarowało posiadanie więcej niż trzy izby).

2.2. Wiek mieszkań

Mieszkania wybudowane po II wojnie światowej stanowią 72,8% ogółu zasobów lokalowych na wsi (w mieście 78%). Mieszkania w budynkach wzniesionych przed 1918 rokiem to ciągle jeszcze 9,7% ogółu domostw zamieszkałych na wsi i 10,4% w mieście (tabela 10).

Tabela 10. Mieszkania zamieszkane według okresu wybudowania budynku

Ogółem w tys.	Przed 1945	1945- -1970	1971- -1978	1979- -1988	1989-2002			W bu- dowie	Nie ustalony wiek
					razem	1989- -1995	1996- -2002		
w procentach									
Miasto									
7 954,1	21,4	25,5	19,8	20,1	12,1	7,0	4,5	0,5	0,6
Wieś									
3 809,4	27,1	29,8	15,0	15,8	10,5	5,0	4,8	1,3	0,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W budynkach najnowszych, to znaczy wybudowanych po 1988 roku, znajduje się około 401,2 tys. mieszkań na wsi i 961,2 tys. mieszkań w miastach.

Analizując przestrzenne zróżnicowanie w wieku zasobów mieszkaniowych można wyodrębnić obszary, na których skoncentrowane były zasoby stare (to jest wybudowane przed 1945 rokiem). Obejmowały one przede wszystkim tereny zachodniej i południowej Polski, a zwłaszcza województwa: dolnośląskie, lubuskie i opolskie (w badaniach IERiGŻ-PIB są to tereny makroregionu południowo-zachodniego). W wymienionych województwach odsetek mieszkań pochodzących sprzed 1945 roku wynosił ponad 40% i znacznie przewyższał wskaźnik ogólnopolski, który wynosił ponad 23%.

2.3. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz grzewcze

Od ostatniego spisu wystąpiła również istotna poprawa w wyposażeniu mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz grzewcze. Stopień poprawy jest znacznie większy na wsi niż w miastach. Przyrost mieszkań wyposażonych w badane zespoły instalacji znacznie przewyższa przyrost liczby mieszkań ogółem, co

świadczy o tym, że na poprawę sytuacji miało wpływ nie tylko oddawanie do użytku nowych mieszkań, ale również (co jest bardzo widoczne zwłaszcza na wsi) modernizowanie zasobów wybudowanych w okresach wcześniejszych. Jednak pomimo tych korzystnych zmian w wyposażeniu mieszkań wiejskich w dalszym ciągu były one zdecydowanie gorzej wyposażone niż mieszkania w miastach.

Tabela 11. Wyposażenie wiejskich domów i mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym mieszkania wyposażone w					
		Wodociąg	WC	Łazienkę	Ciepłą bieżącą wodę	C.o.	Gaz z sieci
W procentach							
1988	100,0	63,8	45,9	50,7	49,7	39,6	5,5
1996	100,0	77,8	58,4	62,9	x	50,9	13,1
2002	100,0	87,8	72,6	74,0	70,6	62,5	17,1
2004	100,0	88,1	73,3	74,7	x	63,3	17,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2002 roku w podstawową instalację jaką jest wodociąg, wyposażonych było 98,7% mieszkań zamieszkałych w mieście i 87,8% na wsi. Niższe odsetki dotyczyły wyposażenia w gaz z sieci – korzystało z niego 75% mieszkań zamieszkałych w miastach i 17,1% na wsi (tabela 11 i tabela A.2).

W ostatnich latach wystąpił wyraźny wzrost stopnia wyposażenia mieszkań w zespoły instalacji, to znaczy wodociąg, WC, łazienkę, centralne ogrzewanie i gaz. Łącznie centralne ogrzewanie i gaz występowało ogółem w co drugim mieszkaniu w kraju. Nadal jednak 4,3% ogółu mieszkań nie miało wodociągu, a 3,9% żadnej instalacji. Szczególnie wspomniane braki widoczne były w budynkach wiejskich, gdzie zaledwie 14,8% ogółu mieszkań posiadało kompleksową instalację sanitarno-techniczną, a aż co dziesiąte mieszkanie nie miało żadnych instalacji (tabela 12).

Chociaż z roku na rok poprawia się stopień wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz grzewcze, nadal istnieje jednak wyraźne zróżnicowanie między poziomem wyposażenia lokali w miastach i na wsi. Z danych Narodowego Spisu Powszechnego ludności i Mieszkań, wynika że w 2002 roku blisko 2/3 mieszkań w miastach posiadało cały kompleks instalacji techniczno-sanitarnych (wodociąg, WC, łazienkę z ciepłą bieżącą wodą, gaz sieciowy i centralne ogrzewanie), podczas gdy na wsi tylko co ósmy lokal. Wśród mieszkań wiejskich 8% nie posiadało bieżącej wody (w miastach tylko 1%). Około 20% wiejskich mieszkań pozbawiona była łazienki (w miastach niespełna 7,0%). Ponad 4/5

domostw wiejskich nie miało dostępu do gazu sieciowego (w miastach niespełna 25%). W miastach w centralne ogrzewanie wyposażonych było blisko 80% mieszkań, a na wsi ciągle jeszcze co trzecie mieszkanie ogrzewały piece, a pozostałe miały lokalną (domową) instalację centralnego ogrzewania. Jeszcze wyższy odsetek wiejskich rodzin nie miał dostępu do gazu sieciowego.

Tabela 12. Stopień wyposażenia mieszkań zamieszkałych w mieście i na wsi w instalacje techniczno-sanitarne w 2002 roku

Ogółem	Mieszkania wyposażone w ^a				Mieszkania bez wodociągu	
	wodociąg, WC, łazienkę		wodociąg ^b		razem	w tym bez żadnych instalacji
	razem	w tym z c.o. i gazem z sieci	razem	w tym z c.o.		
Miasto						
7 954,1	91,8	67,0	6,6	1,1	1,3	1,1
Wieś						
3 809,4	73,0	14,8	15,8	3,2	10,8	9,8

^a bez mieszkań z nieustaloną informacją o instalacjach

^b z WC ale bez łazienki lub z łazienką ale bez WC, lub też bez obu tych instalacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mieszkania wiejskie najlepiej wyposażone były w instalacje techniczno-sanitarne oraz grzewcze w województwach: podkarpackim, małopolskim i śląskim. W tych województwach znajdowało się od 40,6% do 25,8% mieszkań wyposażonych w analizowane zespoły instalacji. Najgorzej przedstawiała się sytuacja na wsi w województwach: kujawsko-pomorskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim, gdzie udział ten wynosił od 1,7% do 2,2%. Najwięcej mieszkań bez wodociągu na wsi występowało w województwach: podlaskim, lubelskim, świętokrzyskim i mazowieckim (od 24,7% do 22,1%).

2.4. Wyposażenie ankietowanych rodzin wiejskich w instalacje techniczno-sanitarne oraz grzewcze

Badania ankietowe przeprowadzone w IERiGŻ-PIB w 2005 roku wykazały, że ogółem 80% wiejskich gospodarstw domowych posiadało wodociąg (tabela 13), a do co piątego domostwa woda doprowadzana była za pośrednictwem hydroforu. Dzięki tym urządzeniom dość znaczny odsetek mieszkań (ogółem 84,8%) posiadał łazienkę i WC (ogółem 82,3%). Prawie jedna czwarta wiejskich gospodarstw była skanalizowana, a trzy czwarte posiadało centralne ogrzewanie. W nielicznych gospodarstwach odnotowano nawet obecność przydomowych oczyszczalni ścieków.

Tabela 13. Stopień wyposażenia ankietowanych mieszkań ludności wiejskiej w instalacje techniczno-sanitarne w 2005 roku (w procentach)

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Wodociąg	80,0	77,2	82,1
Hydrofor	21,6	25,7	18,5
Łazienka	84,8	87,9	82,5
Bojler	74,4	79,4	70,7
WC	82,3	84,3	80,8
Kanalizacja	22,5	18,1	25,9
Przydomowa oczyszczalnia	1,9	1,7	2,1
Centralne ogrzewanie	73,7	78,6	70,0

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

W porównaniu z rokiem 2000 wzrósł odsetek gospodarstw domowych wyposażonych we wszystkie wyszczególnione w badaniu zespoły instalacji (tabela 14). Silniej to zjawisko zaznaczyło się w rodzinach bezrolnych.

Wyposażenie gospodarstw domowych na wsi w instalacje wodno-kanalizacyjne było zróżnicowane regionalnie. Stosunkowo najgorszą sytuację odnotowano w makroregionie północnym, gdzie zaledwie 67,9% gospodarstw posiadało wodociąg, 69,8% łazienkę i 56,1% centralne ogrzewanie (tabela 15).

Wymienione instalacje i urządzenia wodno-kanalizacyjne w większości przypadków pochodziły sprzed 2000 roku (tabela 16). Stosunkowo najnowszą instalacją była kanalizacja (jedna trzecia instalacji miała mniej niż 5 lat).

Tabela 14. Odsetek mieszkań wyposażonych w wybrane zespoły instalacji techniczno-sanitarnych w roku 2000 i 2005

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe					
	ogółem		rolne		bezrolne	
	2000	2005	2000	2005	2000	2005
Wodociąg i kanalizacja	12,5	20,0	10,6	16,0	13,8	22,9
Wodociąg, kanalizacja i centralne ogrzewanie	11,0	17,3	9,5	14,7	12,0	19,2
Wodociąg, kanalizacja i łazienka	12,1	19,2	10,4	15,7	13,3	21,8
Łazienka, bojler i WC	65,1	71,8	71,1	76,6	60,5	68,2

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Niektóre z wiejskich gospodarstw planują na lata 2005-2009 inwestycje dotyczące wymienionych instalacji. Należy podkreślić, iż są to bardzo skromne

zamierzenia i dotyczą bardzo niewielkiego odsetka rodzin. Plany te obejmują głównie skanalizowanie mieszkań – w 11,3% rodzin bezrolnych oraz w 10,3% rodzin rolnych (tabela 17), doprowadzenia wodociągu (w 7,1% rodzin rolnych) i założenia centralnego ogrzewania (4,5% rodzin rolnych). Takie zamierzenia posiadają przede wszystkim rodziny 4-7 osobowe (tabela 18 i tabela A.4) oraz rodziny rolne użytkujące gospodarstwa rolne o powierzchni 1-5 ha UR (tabela 19).

Tabela 15. Odsetek ankietowanych mieszkań ludności wiejskiej według wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne w 2005 roku

Wyszczególnienie	Ankietowane gospodarstwa domowe					
	ogółem	w tym makroregiony*				
		I	II	III	IV	V
Wodociąg	80,0	93,5	72,6	73,3	92,8	67,9
Hydrofor	21,6	8,7	23,8	32,8	14,6	10,7
Łazienka	84,8	84,6	79,6	89,0	86,4	69,8
Bojler	74,4	75,0	69,3	85,9	76,0	49,4
WC	82,3	81,1	75,0	88,1	85,8	67,7
Kanalizacja	22,5	31,2	17,0	25,2	17,9	21,5
Przydomowa oczyszczalnia	1,9	2,2	1,6	2,5	1,6	1,1
Centralne ogrzewanie	73,7	71,7	70,4	81,4	71,8	56,1

*I. środkowozachodni – kujawsko-pomorskie, wielkopolskie;
 II. środkowowschodni – łódzkie, mazowieckie, lubelskie, podlaskie;
 III. południowo-wschodni – świętokrzyskie, małopolskie, podkarpackie, śląskie;
 IV. południowo-zachodni – opolskie, lubuskie, dolnośląskie;
 V. północny – zachodniopomorskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie.

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 16. Odsetek instalacji sprzed 2000 roku w wyposażeniu w roku 2005 w ankietowanych gospodarstwach domowych

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Wodociąg	86,3	90,9	83,1
Hydrofor	97,5	97,8	97,2
Łazienka	92,9	94,6	91,5
Bojler	91,5	93,5	89,9
WC	92,4	94,5	90,8
Kanalizacja	66,8	70,0	65,1
Przydomowa oczyszczalnia	85,4	76,2	91,1
Centralne ogrzewanie	92,0	93,6	90,6

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 17. Odsetek gospodarstw domowych według planowanych inwestycji na lata 2005-2009

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Wodociąg	5,4	7,1	4,0
Hydrofor	0,3	0,5	0,2
Łazienka	3,0	3,3	2,8
Bojler	2,8	2,9	2,7
WC	3,0	3,3	2,8
Kanalizacja	10,8	10,3	11,3
Przydomowa oczyszczalnia	0,6	1,1	0,3
Centralne ogrzewanie	3,6	4,5	2,9

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 18. Odsetek gospodarstw domowych według planowanych inwestycji na lata 2005-2009 i wielkości rodziny

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym:						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Wodociąg	5,4	3,7	5,6	3,9	6,0	4,9	5,7	6,8
Hydrofor	0,3	0,1	0,2	0,4	0,4	0,4	0,1	0,6
Łazienka	3,0	2,0	3,4	3,6	3,5	3,1	2,1	2,7
Bojler	2,8	2,2	2,7	2,9	2,6	3,8	2,3	2,1
WC	3,0	2,1	3,1	3,1	3,2	3,6	3,1	2,3
Kanalizacja	10,8	5,9	10,0	11,6	12,4	13,0	11,5	13,9
Przydomowa oczyszczalnia	0,6	0,2	0,6	0,5	0,5	0,9	0,9	0,8
Centralne ogrzewanie	3,6	2,7	3,7	2,9	4,8	3,9	3,9	2,8

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 19. Odsetek gospodarstw domowych według planowanych inwestycji na lata 2005-2009 i wielkości obszarowej gospodarstwa

Wyszczególnienie	Powierzchnia gospodarstwa rolnego w hektarach								
	ogółem	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-50	50 i więcej
Wodociąg	7,1	4,6	6,9	9,7	7,8	5,0	9,0	4,6	5,8
Hydrofor	0,5	0,3	1,2	0,3	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0
Łazienka	3,3	2,4	4,0	4,8	1,3	2,7	3,5	0,0	0,0
Bojler	2,9	2,0	3,0	4,1	2,2	3,2	3,0	0,0	0,0
WC	3,3	2,0	3,5	4,4	3,4	3,2	3,0	1,0	0,0
Kanalizacja	10,3	16,0	11,5	8,3	7,2	7,5	6,5	8,3	1,9
Przydomowa oczyszczalnia	1,1	0,7	0,7	1,0	0,9	2,2	2,0	2,8	1,9
Centralne ogrzewanie	4,5	4,4	4,8	4,9	5,2	4,3	3,5	1,8	0,0

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

3. Wyposażenie mieszkań w wybrane przedmioty trwałego użytkowania

3.1. Urządzenia związane z dostępem do informacji oraz nośniki kultury

Analizowaną grupę urządzeń stanowią dobra użytkowane obecnie w gospodarstwach domowych przede wszystkim w związku z potrzebą zagospodarowania wolnego czasu oraz możliwością dostępu do informacji i jej przetwarzania. Są to na ogół urządzenia o wysokim poziomie technologicznym (tabela 20).

Tabela 20. Wyposażenie mieszkań miejskich i wiejskich w wybrane przedmioty trwałego użytkowania (w %)

Wyszczególnienie	Miasta		Wieś	
	2001	2004	2001	2004
Odbiornik telewizyjny	98,7	97,6	98,2	97,7
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	62,1	59,2	27,2	27,9
Zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (wieża)	44,6	46,3	27,7	34,1
Radiomagnetofon z odtwarzaczem płyt kompaktowych	bd	21,4	bd	15,2
Radiomagnetofon	50,6	36,9	46,2	38,1
Odtwarzacz płyt kompaktowych	12,7	9,3	6,7	4,9
Odbiornik radiowy	53,2	52,9	62,2	59,9
Magnetowid	59,8	51,2	44,2	40,0
Odtwarzacz DVD	bd	13,9	bd	7,2
Komputer osobisty	23,1	37,8	9,7	22,8
Z dostępem do Internetu	bd	21,3	bd	7,8
Bez dostępu do Internetu	bd	17,2	bd	15,2
Drukarka	15,3	26,5	5,9	14,9
Telefon komórkowy	bd	58,2	bd	45,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według danych GUS w latach 2001-2004 nastąpiła wyraźna poprawa wyposażenia gospodarstw domowych przede wszystkim w komputery osobiste, dostęp do Internetu oraz telefony komórkowe. Wyposażenie to z roku na rok staje się coraz lepsze. Na przykład na wsi ogółem w 2004 roku, w stosunku do roku 2003 odnotowano wzrost o 35,7% wyposażenia rodzin w komputery z dostępem do Internetu, w same komputery o 34,9%, a o 30,3% wzrosło wyposażenie tych rodzin w telefony komórkowe. W tym samym okresie w mieście zaku-

piono o 20% komputerów więcej, dostęp do Internetu miało o 8,9% rodzin więcej, a stan telefonów komórkowych powiększył się o 18,3%.

W tej grupie przedmiotów najbardziej popularny, zarówno w mieście jak i na wsi, był odbiornik telewizyjny. Średnio wszystkie grupy społeczno-ekonomiczne posiadały więcej niż jeden telewizor w swoim gospodarstwie domowym (tabela 21 i tabela A.5). W inne sprzęty z tej grupy przedmiotów trwałego użytkowania najgorzej wyposażone były gospodarstwa domowe emerytów i rencistów, gdzie skupionych było najwięcej aparatów radiowych, a najmniej komputerów osobistych. Nie mniej jednak co piąte wiejskie gospodarstwo emeryckie posiadało urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej czy kablowej.

Tabela 21. Wyposażenie wiejskich gospodarstw domowych w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2004 roku według grup społeczno-ekonomicznych ludności

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe			
	pracowników	pracowników użytkujących gospodarstwo rolne	rolników	emerytów i rencistów
	na 100 gospodarstw domowych w sztukach			
Odbiornik telewizyjny	121,3	124,2	118,6	106,1
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	42,5	30,4	21,2	19,2
Zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (wieża)	55,9	49,5	34,8	14,9
Odbiornik radiowy	49,5	58,0	62,9	70,8
Komputer osobisty	38,7	34,3	23,6	7,5
Dostęp do Internetu	15,1	10,0	5,3	2,4

Źródło: Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, GUS, Warszawa 2005.

3.2. Wyposażenie ankietowanych gospodarstw domowych w urządzenia związane z dostępem do informacji oraz nośniki kultury

Przeprowadzone badania ankietowe wykazały, że na wsi w 2005 roku gospodarstwa domowe rolników były lepiej wyposażone w urządzenia związane z dostępem do informacji oraz nośniki kultury niż gospodarstwa domowe ludności bezrolnej (tabela 22). Ogółem prawie w każdym gospodarstwie był odbiornik telewizyjny oraz radiomagnetofon, trzy czwarte gospodarstw posiadało telefon przewodowy, a prawie połowa także i telefon komórkowy. Podkreślić należy, iż prawie jedna trzecia gospodarstw domowych użytkujących gospodarstwo rolne korzystała z komputera osobistego. Stosunkowo najlepiej wyposażone były w urządzenia z tej grupy przedmiotów gospodarstwa powyżej 15 ha UR (tabela 23). Wraz ze wzrostem obszarowym użyt-

kowanego gospodarstwa rolnego rósł odsetek gospodarstw wyposażonych we wszystkie wyszczególnione przedmioty.

Wyposażenie to związane było również z wielkością rodziny mierzoną liczbą jej członków. W rodzinach tworzonych przez trzy i więcej osób wyposażenie w badane urządzenia było wyższe niż w jedno czy dwu osobowych. Przy czym w rodzinach rolnych trzy i więcej osobowych wyposażenie w te dobra było na porównywalnym poziomie, natomiast w rodzinach bezrolnych następował wyraźniejszy spadek nasycenia w rodzinach 6 i 7 osobowych w porównaniu np. z rodzinami 3-4 osobowymi. Podkreślić jednak należy, że w tych rodzinach jednak wyposażenie w wymieniony sprzęt było lepsze niż w grupie rodzin jedno i dwuosobowych (tabela 24).

Znaczny odsetek sprzętu z tej grupy urządzeń zakupiony był przed rokiem 2000, dotyczy to głównie odbiorników telewizyjnych, radiomagnetofonów, magnetowidów oraz urządzeń do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej. Ogółem nieznacznie starszy sprzęt z tej grupy posiadały rodziny rolne (tabela 25). W ostatnim pięcioleciu stały się bardziej dostępne z tej grupy przedmiotów przede wszystkim telefony komórkowe i komputery osobiste. W badaniu ankietowym odnotowano również znaczne zainteresowanie respondentów aparatami cyfrowymi, które planowano kupić rezygnując z używania kamer wideo.

Jednak ogółem nieliczne tylko gospodarstwa planują nabycie przedmiotów z tej grupy w przeciągu najbliższych pięciu lat (tabela 26). Plany dotyczą głównie zakupu komputerów osobistych (8,6% rodzin rolnych planuje taki zakup) oraz telefonów komórkowych, a także urządzeń do odbioru telewizji satelitarnej (lub kablowej). Badania pokazują, że tego typu zakupy planowane są częściej w rodzinach kilkuosobowych (tabela 27), niezależnie czy rodzina jest bezrolna czy posiada gospodarstwo rolne. Wielkość obszarowa gospodarstwa rolnego nie ma większego wpływu na zamierzenia zakupu tego typu sprzętu (tabela 28).

Tabela 22. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2005 roku

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Radiomagnetofon	81,2	85,0	78,3
Odbiornik telewizyjny	96,9	97,4	96,4
Kamera wideo	5,4	6,1	4,9
Magnetowid	36,6	41,8	32,6
Komputer osobisty	26,7	31,5	23,0
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	27,5	28,7	26,6
Telefon przewodowy	71,0	79,7	64,4
Telefon komórkowy	47,2	54,4	41,7

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 23. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2005 roku oraz grupy obszarowej gospodarstwa rolnego

Wyszczególnienie	Powierzchnia gospodarstwa rolnego w hektarach							
	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-50	50 i więcej
Radiomagnetofon	82,8	85,7	82,9	86,3	86,7	87,5	90,8	94,2
Odbiornik telewizyjny	96,3	97,3	97,3	98,2	98,6	99,5	95,4	100,0
Kamera wideo	3,9	5,4	4,9	7,0	5,7	6,5	16,5	38,5
Magnetowid	36,8	38,9	37,7	41,7	52,3	52,5	69,7	84,6
Komputer osobisty	26,8	28,8	27,0	32,1	38,4	44,0	60,6	78,9
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	30,1	25,1	23,3	23,5	39,1	38,0	55,1	73,1
Telefon przewodowy	77,2	77,3	76,3	81,8	87,1	89,0	90,8	96,2
Telefon komórkowy	48,2	52,6	52,9	53,6	59,1	67,0	78,0	86,5

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 24. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2005 roku (według liczby osób)

Rodziny rolne

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Radiomagnetofon	85,0	70,2	74,7	83,3	89,8	90,1	90,3	88,3
Odbiornik telewizyjny	97,5	90,0	96,3	98,7	98,1	98,1	98,6	98,9
Kamera wideo	6,1	2,8	2,9	5,8	8,7	7,4	6,5	5,0
Magnetowid	41,8	16,3	23,7	40,0	49,7	50,4	50,3	48,3
Komputer osobisty	31,6	6,9	9,0	26,0	40,6	44,4	39,5	41,1
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	28,7	11,4	17,8	28,9	35,3	33,7	32,5	29,7
Telefon przewodowy	79,8	48,4	72,4	81,7	83,7	85,7	86,2	84,7
Telefon komórkowy	54,4	29,4	30,8	51,9	63,7	64,3	64,6	62,5

Rodziny bezrolne

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Radiomagnetofon	78,3	60,3	70,5	88,6	90,9	89,6	86,7	83,8
Odbiornik telewizyjny	96,4	90,7	97,5	97,2	99,1	98,9	99,6	95,8
Kamera wideo	4,9	1,1	2,6	6,7	9,4	6,5	7,0	4,2
Magnetowid	32,6	7,3	18,9	44,7	52,7	51,3	46,9	42,5
Komputer osobisty	23,0	3,5	8,7	28,8	43,3	41,3	37,5	28,7
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	26,6	8,0	17,5	34,2	42,8	40,9	34,4	29,9
Telefon przewodowy	64,4	44,3	65,8	68,9	74,9	75,3	69,9	67,7
Telefon komórkowy	41,7	11,4	23,8	55,9	65,6	65,6	63,7	55,7

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 25. Odsetek przedmiotów zakupionych przed 2000 rokiem w wyposażeniu ankietowanych gospodarstwach domowych w 2005 roku

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Radiomagnetofon	92,5	92,7	92,3
Odbiornik telewizyjny	91,6	93,2	90,5
Kamera wideo	72,0	74,2	69,9
Magnetowid	90,4	91,5	89,4
Komputer osobisty	47,8	49,8	45,8
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	82,3	83,2	81,5
Telefon przewodowy	89,3	91,6	87,1
Telefon komórkowy	32,3	33,3	31,4

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 26. Odsetek gospodarstw z planami zakupu wybranych przedmiotów trwałego użytkowania w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Radiomagnetofon	0,6	0,6	0,6
Odbiornik telewizyjny	1,7	2,1	1,4
Kamera wideo	0,9	1,1	0,8
Magnetowid	1,0	1,3	0,9
Komputer osobisty	6,4	8,6	4,7
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	2,5	2,9	2,1
Telefon przewodowy	0,7	0,7	0,8
Telefon komórkowy	4,6	4,3	4,8

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 27. Odsetek gospodarstw domowych według planowanych inwestycji na lata 2005-2009 i wielkości rodziny

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Radiomagnetofon	0,6	0,4	0,8	0,6	0,9	0,3	0,9	0,2
Odbiornik telewizyjny	1,7	1,5	1,7	1,2	1,8	1,9	1,7	2,3
Kamera wideo	0,9	0,1	0,3	1,0	1,8	1,4	1,1	0,8
Magnetowid	1,0	0,5	0,7	1,0	1,5	1,0	1,3	1,9
Komputer osobisty	6,4	0,8	1,9	7,7	9,6	9,6	10,9	8,2
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	2,5	0,6	1,6	3,3	3,3	3,2	2,9	3,0
Telefon przewodowy	0,7	0,9	0,9	1,0	0,7	0,3	0,4	0,4
Telefon komórkowy	4,6	2,0	3,3	6,3	5,6	6,2	4,3	4,4

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 28. Odsetek gospodarstw domowych według planowanych inwestycji na lata 2005-2009 i wielkości obszarowej gospodarstwa

Wyszczególnienie	Powierzchnia gospodarstwa rolnego w hektarach								
	ogółem	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-50	50 i więcej
Radio-magnetofon	0,6	0,4	0,7	0,6	0,9	0,4	0,0	0,9	0,0
Odbiornik telewizyjny	2,1	2,0	1,8	2,3	3,6	1,1	0,5	2,8	0,0
Kamera wideo	1,1	1,0	0,7	0,7	1,6	2,2	1,5	1,8	1,9
Magnetowid	1,3	1,4	1,1	1,3	0,7	3,2	1,0	0,0	0,0
Komputer osobisty	8,6	8,1	7,9	9,2	10,1	9,0	8,5	8,3	3,9
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	2,9	4,4	3,7	2,0	2,5	0,4	2,0	1,8	3,9
Telefon przewodowy	0,7	0,9	1,0	0,9	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Telefon komórkowy	4,3	5,3	3,4	4,2	3,6	6,5	2,5	9,2	3,9

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

3.3. Sprzęty ułatwiające utrzymanie higieny osobistej w gospodarstwach domowych

W tej grupie uwzględniono dobra ułatwiające prawidłowe i sprawne funkcjonowanie gospodarstwa domowego, do których zaliczono pralkę (w tym automatyczną) odkurzacz oraz zmywarkę do naczyń. W roku 2004 porównaniu z rokiem 2001, wyposażenie wiejskich gospodarstw domowych w wyżej wymienione przedmioty ulegało znaczącej poprawie, natomiast w mieście utrzymywało się na stałym poziomie. Najbardziej dostępnym dobrem w tej grupie przedmiotów był odkurzacz, posiadała go prawie każda rodzina zarówno w mieście jak i na wsi (tabela 29). Pralka automatyczna jest przykładem dobra, którego stosowanie w gospodarstwach domowych ma już wieloletnią tradycję. Przy obecnym poziomie zaopatrzenia gospodarstw domowych w Polsce, wydawać się może, że urządzenie to nie posiada praktycznie substytutu. Jednak ciągle jeszcze wiele wiejskich gospodarstw domowych z niego nie korzysta. Najlepiej wyposażone w pralki automatyczne były gospodarstwa domowe wiejskich pracowników i pracowników użytkujących gospodarstwa rolne czyli tzw. dwuzawodowców (tabela 30). Z kolei kuchenka mikrofalowa i zmywarka należały do dóbr o mało jeszcze ugruntowanej pozycji w strukturze konsumpcji. Nawet w bardzo zamożnych gospodarstwach domowych w Polsce nie były traktowane jako dobra niezbędne. Jednak z roku na rok urządzenie to staje się coraz chętniej używane także i w wiejskich rodzinach.

Tabela 29. Wyposażenie mieszkań miejskich i wiejskich w wybrane przedmioty trwałego użytkowania (w procentach)

Wyszczególnienie	Miasta		Wieś	
	2001	2004	2001	2004
Pralka i wirówka elektryczna	27,6	20,6	63,0	52,7
Pralka automatyczna	83,3	84,3	56,4	62,8
Odkurzacz elektryczny	95,7	94,7	87,5	88,7
Zmywarka do naczyń	2,9	4,9	1,4	2,3

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 30. Wyposażenie wiejskich gospodarstw domowych w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2004 roku według grup społeczno-ekonomicznych ludności

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe			
	pracowników	pracowników użytkujących gospodarstwo rolne	rolników	emerytów i rencistów
	na 100 gospodarstw domowych w sztukach			
Pralka i wirówka elektryczna	37,1	57,8	68,3	63,5
Pralka automatyczna	79,1	72,0	59,7	49,3
Odkurzacz elektryczny	95,0	96,5	91,0	82,8
Zmywarka do naczyń	4,1	1,8	2,4	0,7

Źródło: Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, GUS, Warszawa 2005

3.4. Wyposażenie ankietowanych rodzin

Podobnie, jak w przypadku wcześniej omawianej grupy urządzeń i w ten rodzaj sprzętów, gospodarstwa ludności rolniczej były lepiej wyposażone, niż gospodarstwa ludności bezrolnej (tabela 31). Ponadto wraz ze wzrostem obszaru użytków rolnych w rodzinach rolnych poprawiało się wyposażenie w te sprzęty. Chociaż jak wspomniano wcześniej, pralka automatyczna jest urządzeniem coraz powszechniejszym w wiejskich gospodarstwach domowych, to badania ankietowe wykazały, iż na wsi występowała znaczna grupa rodzin posiadająca w swoich gospodarstwach tylko pralkę wirnikową (tabela 32 i tabela 33). Były to głównie gospodarstwa rolnicze o obszarze do 15 ha UR, gdzie aż jedna trzecia grupy korzystała z tego urządzenia. Także tylko w to ten typ pralki wyposażona było blisko połowa rodzin jednoosobowych i dwuosobowych (zarówno rolniczych jak i bezrolnych).

Badania wykazały, że wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa oraz liczby członków rodziny wyposażenie we wszystkie omawiane przedmioty ulegało poprawie. Nawet rodziny wieloosobowe (siedmio – i więcej) charakteryzowały się wyższym poziomem wyposażenia w porównaniu z rodzinami jednoosobowymi czy dwuosobowymi.

Przeprowadzona analiza wykazała także, iż tego typu sprzęt w większości był zakupiony przed 2000 rokiem (tabela 34). Jedynie jedną piątą pralek automatycznych nabyto w ostatnim pięcioleciu. Nieliczne rodziny planują w najbliższych latach przede wszystkim zakup nowych pralek automatycznych i zmywarek do naczyń. Inwestycje dotyczą głównie rodzin 2-6 osobowych. W rodzinach rolnych zakup pralki automatycznej planowano w gospodarstwach do 30 ha UR. Natomiast zmywarkę do naczyń zamierzano nabyć częściej w gospodarstwach o największym obszarze użytków rolnych (tabele 35-37).

Tabela 31. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wybranych przedmiotów trwałego użytkowania w 2005 roku

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Pralka automatyczna	64,2	67,5	61,0
Pralka i wirówka elektryczna	45,0	47,2	43,3
Tylko pralka i wirówka elektryczna	32,2	29,3	34,4
Odkurzacz elektryczny	83,7	86,8	81,3
Zmywarka do naczyń	4,3	4,6	4,0

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 32. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2005 roku w grupach obszarowych

Wyszczególnienie	Powierzchnia gospodarstwa rolnego (w ha)							
	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-50	50 i więcej
Pralka automatyczna	66,2	64,2	63,4	68,4	78,9	85,5	91,7	98,1
Pralka i wirówka elektryczna	46,0	47,9	54,3	50,9	40,5	34,0	28,4	21,2
Tylko pralka i wirówka elektr.	30,9	32,6	34,3	31,2	20,8	12,5	5,5	2,0
Odkurzacz elektryczny	83,9	84,2	85,6	89,9	93,5	95,0	91,7	96,2
Zmywarka do naczyń	2,9	3,9	2,7	3,6	5,0	7,5	16,5	42,3

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 33. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2005 roku w zależności od liczby osób

Rodziny rolne

Wyszczególnienie	Ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Pralka automatyczna	67,5	33,9	49,4	69,6	76,9	76,4	76,3	68,9
Pralka i wirówka elektryczna	47,2	57,1	60,2	45,2	41,8	42,4	49,0	43,1
Tylko pralka i wirówka elektr.	29,3	52,3	47,8	29,0	22,3	22,4	23,7	20,0
Odkurzacz elektryczny	86,8	62,3	80,8	87,8	90,8	92,4	91,6	88,9
Zmywarka do naczyń	4,6	2,1	2,2	4,6	5,4	5,7	5,0	5,6

Rodziny bezrolne

Wyszczególnienie	Ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Pralka automatyczna	61,0	26,7	53,0	74,3	82,5	82,2	75,0	73,7
Pralka i wirówka elektryczna	43,3	62,7	51,1	32,3	27,4	31,6	39,8	41,9
Tylko pralka i wirówka elektr.	34,4	59,1	43,4	23,5	16,8	17,4	24,6	24,8
Odkurzacz elektryczny	81,3	62,0	81,0	88,0	91,6	91,5	87,1	85,0
Zmywarka do naczyń	4,0	0,5	2,4	4,8	7,6	6,4	5,1	6,0

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 34. Odsetek urządzeń zakupionych przed 2000 rokiem w wyposażeniu ankietowanych gospodarstwach domowych w roku 2005

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Pralka automatyczna	81,7	81,9	81,6
Pralka i wirówka elektryczna	99,1	99,1	99,2
Odkurzacz elektryczny	92,6	92,4	92,7
Zmywarka do naczyń	67,5	68,0	67,0

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 35. Odsetek gospodarstw z planami zakupu wybranych przedmiotów trwałego użytkowania w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Pralka automatyczna	6,4	7,9	5,3
Pralka i wirówka elektryczna	0,2	0,2	0,1
Odkurzacz elektryczny	2,5	3,4	1,8
Zmywarka do naczyń	2,9	3,9	2,1

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 36. Odsetek gospodarstw domowych według planowanych inwestycji na lata 2005-2009 i wielkości rodziny

Rodziny wiejskie ogółem

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Pralka automatyczna	6,4	3,5	6,4	7,1	6,9	8,1	7,3	6,1
Pralka i wirówka elektryczna	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,3	0,0	0,0
Odkurzacz elektryczny	2,5	1,7	2,3	4,0	3,6	2,0	3,6	2,9
Zmywarka do naczyń	2,9	0,4	0,2	2,7	3,6	4,5	3,9	6,1

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 37. Odsetek gospodarstw domowych według planowanych inwestycji na lata 2005-2009 i wielkości obszarowej gospodarstwa

Wyszczególnienie	Powierzchnia gospodarstwa rolnego w hektarach								
	ogółem	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-50	50 i więcej
Pralka automatyczna	7,9	8,0	7,6	9,0	8,5	7,2	8,5	2,8	1,9
Pralka i wirówka elektryczna	0,2	0,6	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Odkurzacz elektryczny	3,4	4,1	4,2	2,9	2,2	3,9	3,0	1,8	0,0
Zmywarka do naczyń	3,9	2,4	2,7	3,8	4,7	6,8	6,5	5,5	11,5

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

3.5. Sprzęty ułatwiające przygotowywanie posiłków i przechowywanie żywności

W tej grupie uwzględniono kolejne dobra ułatwiające prawidłowe i sprawne funkcjonowanie gospodarstwa domowego. Do tej grupy przedmiotów zaliczono przede wszystkim urządzenia, które ułatwiają prace związane z przechowywaniem żywności oraz przygotowywaniem posiłków. Gospodarstwa wiejskie wyróżniają się w stosunku do miejskich lepszym wyposażeniem w zamrażarki (szczególnie w rodzinach związanych z użytkowaniem ziemi) i nieco gorsze w nowoczesny sprzęt kuchenny (np. kuchenki mikrofalowe). W ostatnich latach znacznie wzrosło wyposażenie wiejskich rodzin w ten rodzaj sprzętu (tabela 38). Poziom wyposażenia w inne przedmioty trwałego użytkowania z omawianej grupy, był na zbliżonym poziomie zarówno w mieście jak i na wsi we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych (tabela 39 i tabela A.5).

Tabela 38. Odsetek mieszkań miejskich i wiejskich według wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania

Wyszczególnienie	Miasta		Wieś	
	2001	2004	2001	2004
Chłodziarka	98,1	97,8	97,1	97,3
Zamrażarka	29,3	24,0	54,3	51,6
Kuchenka mikrofalowa	24,7	30,9	15,4	23,8
Robot kuchenny	bd	54,8	bd	53,0
Maszyna do szycia	42,9	38,6	46,8	41,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 39. Wyposażenie wiejskich gospodarstw domowych w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2004 roku według grup społeczno--ekonomicznych ludności

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe:			
	pracowników	pracowników użytkujących gospodarstwo rolne	rolników	emerytów i rencistów
	Na 100 gospodarstw domowych w sztukach			
Chłodziarka	98,3	101,3	99,6	97,4
Zamrażarka	43,0	71,2	81,0	44,4
Kuchenka mikrofalowa	36,2	29,2	22,5	12,9
Maszyna do szycia	37,8	51,9	47,6	39,5

Źródło: Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, GUS, Warszawa 2005.

3.6. Wyposażenie ankietowanych rodzin w sprzęty ułatwiające przygotowywanie posiłków i przechowywanie żywności

Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że prawie wszystkie wiejskie rodziny posiadały lodówkę oraz korzystały z kuchni gazowej lub elektrycznej (tabela 40). Jednocześnie prawie połowa ankietowanych rodzin jednoosobowych takiej kuchni nie posiadała (tabela 42). Sądzić można, iż były to przede wszystkim gospodarstwa ludzi najbiedniejszych, nierzadko starszych i samotnych. Ponad połowa ankietowanych rodzin korzystała z zamrażarki. Była ona bardziej popularna w rodzinach rolniczych niż bezrolnych, umożliwiając przechowywanie produktów pochodzących z własnych upraw. Co czwarte ankietowane wiejskie gospodarstwo posiadało robot kuchenny oraz kuchenkę mikrofalową. Znaczny był odsetek rodzin (głównie rolnych), które posiadały maszynę do szycia, natomiast tylko w nielicznych gospodarstwach była prasownica elektryczna (głównie w gospodarstwach większych obszarowo) (tabela 41). Wyposażenie wiejskich gospodarstw domowych w wyżej wymieniony sprzęt w dużym stopniu niwelował gorszą niż w mieście dostępność do punktów usługowych.

Podobnie, jak w przypadku wcześniej omawianej grupy przedmiotów wyposażenie w ten sprzęt było lepsze w gospodarstwach większych obszarowo i wśród rodzin z dziećmi. Nie odnotowano istotnych różnic w wyposażeniu w tę grupę przedmiotów w rodzinach złożonych z trzech i większej liczby osób. Nie odnotowano także istotnych różnic w podziale na ludność rolną i bezrolną.

Prawie cały sprzęt z wyróżnionej grupy miał co najmniej pięć lat, na przykład jedynie jedną trzecią kuchenek mikrofalowych zakupiono w okresie 2000-2005 (tabela 43). Badania wykazały, że urządzenie to staje się na wsi coraz popularniejsze, co znalazło wyraz w planach zakupów na najbliższe lata. Kuchenkę mikrofalową zamierzało nabyć 6,6% ankietowanych rodzin rolnych. Inwestycje dotyczyły przede

wszystkim gospodarstw domowych użytkujących największe obszarowo gospodarstwa rolne UR (tabela 44 i tabela 46) oraz rodzin kilkuosobowe (tabela 45).

Tabela 40. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2005 roku

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe:		
	ogółem	rolne	bezrolne
Kuchnia gazowa lub elektryczna	92,5	93,8	91,5
Chłodziarka	97,8	98,4	97,4
Zamrażarka	52,4	66,4	41,8
Robot kuchenny	24,9	27,5	23,0
Kuchenka mikrofalowa	19,9	23,1	17,5
Maszyna do szycia	39,6	45,9	34,8
prasowalnica	2,4	3,6	1,6

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 41. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2005 roku w grupach obszarowych

Wyszczególnienie	Powierzchnia gospodarstwa rolnego (w ha)							
	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-50	50 i więcej
Kuchnia gazowa lub elektryczna	91,9	93,6	93,2	94,4	96,4	96,5	97,3	96,2
Chłodziarka	97,9	98,1	98,3	99,8	99,6	99,0	97,2	100,0
Zamrażarka	55,7	63,0	66,3	68,4	78,5	86,5	80,7	92,3
Robot kuchenny	22,4	22,6	27,6	28,3	38,7	33,5	45,9	61,5
Kuchenka mikrofalowa	19,9	17,5	22,9	20,4	33,3	34,5	45,0	55,8
Maszyna do szycia	42,5	43,4	46,0	46,4	53,1	53,5	49,5	57,7
prasowalnica	2,6	2,3	2,7	3,1	6,1	7,0	10,1	25,0

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 42. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane przedmioty trwałego użytkowania w 2005 roku w zależności od liczby osób

Rodziny rolne

Wyszczególnienie	Ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym:						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Kuchnia gazowa lub elektryczna	93,8	47,0	90,0	92,9	97,5	97,2	98,0	97,8
Chłodziarka	98,4	93,1	97,8	98,4	99,4	98,9	99,5	99,4
Zamrażarka	66,4	32,2	53,7	66,1	71,2	76,2	75,2	74,2
Robot kuchenny	27,5	8,7	14,7	26,2	31,7	34,8	33,4	33,6
Kuchenka mikrofalowa	23,1	8,7	14,1	21,3	29,0	27,6	27,5	24,2
Maszyna do szycia	45,9	18,7	37,8	48,5	47,9	53,2	51,5	50,0
prasowalnica	3,6	1,8	2,8	5,0	5,2	3,4	3,6	3,6

Rodziny bezrolne

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym:						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Kuchnia gazowa lub elektryczna	91,5	81,2	91,5	94,9	97,2	97,6	93,4	91,0
Chłodziarka	97,4	93,6	97,1	98,5	99,4	99,1	99,6	98,8
Zamrażarka	41,8	20,7	41,3	46,0	54,7	55,3	47,3	46,7
Robot kuchenny	23,0	5,4	14,8	29,5	37,4	36,4	30,5	30,5
Kuchenka mikrofalowa	17,5	4,2	11,8	24,6	27,8	26,7	22,3	17,4
Maszyna do szycia	34,8	27,5	37,5	35,0	36,7	37,6	40,2	38,3
Prasowalnica	1,6	0,4	1,1	2,2	2,5	1,5	2,3	3,6

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 43. Odsetek urządzeń zakupionych przed 2000 rokiem w wyposażeniu ankietowanych gospodarstw rolnych w 2005 roku

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	Ogółem	rolne	bezrolne
Kuchnia gazowa lub elektryczna	93,4	94,0	93,0
Chłodziarka	91,9	92,2	91,6
Zamrażarka	91,8	92,2	91,4
Robot kuchenny	88,3	89,2	87,6
Kuchenka mikrofalowa	62,0	64,8	59,2
Maszyna do szycia	99,0	99,2	98,8
prasowalnica	77,5	46,2	88,2

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 44. Odsetek gospodarstw z planami zakupu wybranych przedmiotów trwałego użytkowania w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	Ogółem	rolne	bezrolne
Kuchnia gazowa lub elektryczna	2,3	2,2	2,3
Chłodziarka	3,5	4,1	3,0
Zamrażarka	2,9	3,3	2,5
Robot kuchenny	2,0	2,4	1,7
Kuchenka mikrofalowa	5,1	6,6	3,9
Maszyna do szycia	0,4	0,4	0,4
Prasowalnica	0,2	0,4	0,1

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 45. Odsetek gospodarstw domowych według planowanych inwestycji na lata 2005-2009 i wielkości rodziny

Rodziny wiejskie ogółem

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Kuchnia gazowa lub elektryczna	2,3	1,6	2,4	2,9	2,4	2,4	1,7	1,7
Chłodziarka	3,5	1,3	4,0	4,0	3,2	4,3	4,3	3,8
Zamrażarka	2,9	1,2	2,7	3,1	3,6	2,9	4,3	2,3
Robot kuchenny	2,0	0,2	1,4	2,1	3,2	3,2	2,3	1,1
Kuchenka mikrofalowa	5,1	1,1	3,7	6,2	7,3	6,3	6,2	5,9
Maszyna do szycia	0,4	0,0	0,2	0,5	0,5	0,4	0,4	0,6
Prasowalnica	0,2	0,0	0,1	0,3	0,3	0,3	0,1	0,6

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 46. Odsetek gospodarstw domowych według planowanych inwestycji na lata 2005-2009 i wielkości obszarowej gospodarstwa

Wyszczególnienie	Powierzchnia gospodarstwa rolnego w hektarach								
	ogółem	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-50	50 i więcej
Kuchnia gazowa lub elektryczna	2,2	2,0	2,4	2,6	1,8	3,2	1,0	2,8	0,0
Chłodziarka	4,1	4,8	4,9	3,0	4,0	3,6	5,0	1,0	1,9
Zamrażarka	3,3	3,3	3,6	2,7	4,0	3,9	3,0	2,8	1,9
Robot kuchenny	2,4	1,7	2,8	2,4	3,1	1,4	2,5	2,8	1,9
Kuchenka mikrofalowa	6,6	5,8	5,5	6,2	8,5	7,2	8,1	11,0	11,5
Maszyna do szycia	0,4	0,3	0,5	0,1	0,9	0,4	0,0	0,0	0,0
prasowalnica	0,4	0,1	0,3	0,0	0,9	0,7	0,5	0,9	1,9

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

3.7. Pojazdy

Specjalne miejsce wśród dóbr trwałego użytku każdej rodziny zajmuje samochód osobowy. Jest on często niezbędny w gospodarstwie domowym ze względu na konieczność dojazdów do pracy, ale również może być atrybutem prestiżu jego właścicieli.

Z danych statystyki masowej wynika, że mieszkańcy wsi byli lepiej wyposażeni w pojazdy w porównaniu z mieszkańcami miast (tabela 47). Na wsi więcej było nie tylko samochodów osobowych, ale także motocykli i rowerów. W całym badanym okresie poziom wyposażenia gospodarstw domowych w pojazdy był na stałym wysokim poziomie. W 2004 roku aż 88,7% gospodarstw domowych użytkujących gospodarstwo rolne posiadało samochód osobowy. Innym popularnym na wsi pojazdem był rower. W każdej z wyszczególnionych grup społeczno-ekonomicznych znajdował się przynajmniej jeden w rodzinie (Tabela 48).

3.8. Pojazdy w ankietowanych rodzinach wiejskich

Z badań ankietowych wynika, że w 2005 roku, samochód osobowy posiadało na wsi ogółem 54% wiejskich rodzin, w tym 69,5% rodzin rolniczych i 42,3% rodzin bezrolnych (tabela 49). Drugi samochód w rodzinie ogółem miało co dziesiąte gospodarstwo rolne a w co dwudziestym był motocykl. Wraz ze wzrostem obszaru UR gospodarstwa rolnego oraz wzrostem liczby członków rodziny (niezależnie od typu rodziny), zaobserwowano wzrost wyposażenia w samochody. Na przykład co piąte gospodarstwo 30-50 hektarowe (a większe co drugie) posiadało kolejny samochód osobowy. Mniej popularnym pojazdem na wsi był motocykl. Sądzić można, iż pojazd ten przestał być traktowany wyłącznie jako środek komunikacyjny. Wysoki odsetek wyposażenia w motocykle rodzin z grup zamożniejszych (ponad 30 hektarowych – tabela 50) świadczyć może o tym, że głównie były to motocykle luksusowe, używane przede wszystkim do celów rekreacyjnych.

Pojazdy ankietowanych rodzin były w większości pięcioletnie i starsze. Nowsze były przede wszystkim samochody zakupione jako kolejne w rodzinie, te często nabywano w latach 2000-2005 (tabela 52). Jednak należy podkreślić, iż bardzo niewiele rodzin planowało zakup nowego samochodu, zaledwie 3,7% rodzin rolnych oraz 1,5% rodzin bezrolnych (tabela 53). Prawie żadna ankietowana rodzina na najbliższe pięć lat nie planowała zakupu motocykla oraz kolejnego samochodu. Zakupy pojazdów dotyczyły przede wszystkim rodzin wieloosobowych (tabele 54-55).

Tabela 47. Odsetek rodzin miejskich i wiejskich wyposażonych w pojazdy

Wyszczególnienie	Miasta		Wieś	
	2001	2004	2001	2004
Samochód osobowy	44,7	42,8	52,8	52,5
Motocykl, skuter, motorower	2,0	1,6	6,8	6,1
Rower	51,0	52,1	80,3	81,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 48. Pojazdy w rodzinach wiejskich w 2004 roku według grup społeczno-ekonomicznych ludności

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe			
	pracowników	pracowników użytkujących gospodarstwo rolne	rolników	emerytów i rencistów
	na 100 gospodarstw domowych w sztukach			
Samochód osobowy	71,0	88,7	78,9	31,2
Motocykl, skuter, motorower	6,7	1,9	10,3	3,3
Rower	151,7	170,8	167,4	99,6

Źródło: Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, GUS, Warszawa 2005

Tabela 49. Odsetek ankietowanych rodzin wiejskich posiadających pojazdy w 2005 roku

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Samochód osobowy	54,0	69,5	42,3
Drugi samochód w rodzinie	6,4	9,5	4,0
Motocykl	4,0	5,3	3,0

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 50. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane pojazdy w 2005 roku w grupach obszarowych

Wyszczególnienie	Powierzchnia gospodarstwa rolnego (w ha)							
	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-50	50 i więcej
Samochód osobowy	62,3	63,7	66,7	74,4	85,7	84,5	91,7	94,2
Drugi samochód w rodzinie	5,7	6,7	8,6	9,9	15,4	16,5	22,0	46,2
Motocykl	4,1	3,1	4,9	7,2	8,6	7,5	10,1	19,2

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 51. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według wyposażenia w wybrane pojazdy w 2005 roku w zależności od liczby osób

Rodziny rolne

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Samochód osobowy	69,5	35,3	50,2	66,7	76,6	80,0	80,1	81,9
Drugi samochód w rodzinie	9,5	3,8	4,3	7,6	11,4	11,5	13,3	12,8
Motocykl	5,3	1,4	2,9	5,2	5,8	5,7	8,1	6,7

Rodziny bezrolne

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Samochód osobowy	42,3	9,7	28,1	55,3	67,5	68,7	54,3	51,5
Drugi samochód w rodzinie	4,0	0,5	1,9	5,8	6,3	5,8	5,5	10,8
Motocykl	3,0	1,4	1,9	3,2	4,6	4,0	5,1	5,4

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 52. Odsetek pojazdów zakupionych przed 2000 rokiem w wyposażeniu ankietowanych gospodarstwach domowych w 2005 w roku

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Samochód osobowy	78,0	79,7	75,9
Drugi samochód w rodzinie	68,2	69,4	66,0
Motocykl	94,2	94,4	93,9

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 53. Odsetek gospodarstw z planami zakupu wybranych pojazdów w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe		
	ogółem	rolne	bezrolne
Samochód osobowy	2,4	3,7	1,5
Drugi samochód w rodzinie	0,1	0,1	0,1
Motocykl	0,1	0,2	0,1

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 54. Odsetek gospodarstw domowych według wielkości rodziny i planowanych inwestycji na lata 2005-2009

Wyszczególnienie	ogółem	Liczba osób w gospodarstwie domowym						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Samochód osobowy	2,4	0,7	2,3	2,5	2,8	2,5	3,9	4,0
Drugi samochód w rodzinie	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,3	0,0	0,2
Motocykl	0,1	0,0	0,1	0,1	0,4	0,1	0,1	0,0

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Tabela 55. Odsetek gospodarstw domowych według wielkości obszarowej gospodarstwa i planowanych inwestycji na lata 2005-2009

Wyszczególnienie	Powierzchnia gospodarstwa rolnego w hektarach								
	ogółem	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-50	50 i więcej
Samochód osobowy	3,7	2,6	4,0	3,4	3,6	6,3	2,5	5,5	5,8
Drugi samochód w rodzinie	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0
Motocykl	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,4	0,5	0,0	0,0

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

4. Kategorie posiadanych sprzętów oraz typy gospodarstw domowych określone ze względu na wyposażenie w wybrane trwałe dobra

4.1. Kategorie badanych sprzętów

Przeprowadzone badania ankietowe pozwalają jedynie na określenie ilościowego wyposażenia i nie dają odpowiedzi na temat jakości posiadanego sprzętu, która także rzutuje na poziom tych dóbr. Nie mniej jednak czas zakupu sprzętu (przed 2000 rokiem i w latach 2000-2005) z jednej strony świadczyć może o zużyciu tego sprzętu, ale z drugiej strony dostarcza także informacji o tym, jak dawno przedmioty te stały się popularne i dostępne dla mieszkańców wsi. Dotyczy to przede wszystkim nowoczesnych przedmiotów trwałego użytkowania takich jak: pralki automatyczne, kuchenki mikrofalowe czy zmywarki do naczyń.

Tabela 56. Podział przedmiotów trwałego użytkowania w ankietowanych gospodarstwach rolnych w 2005 roku

Kategoria dóbr	Gospodarstwa domowe		
	Ogółem	Rolne	bezrolne
Powszechne	chłodziarka odbiornik telewizyjny kuchnia gazowa lub elektryczna	Chłodziarka odbiornik telewizyjny kuchnia gazowa lub elektryczna	chłodziarka odbiornik telewizyjny kuchnia gazowa lub elektryczna
Standardowe	Odkurzacz radiomagnetofon telefon przewodowy pralka automatyczna samochód osobowy zamrażarka	Odkurzacz radiomagnetofon telefon przewodowy pralka automatyczna samochód osobowy zamrażarka telefon komórkowy	Odkurzacz radiomagnetofon telefon przewodowy pralka automatyczna
O wyższym standardzie	telefon komórkowy magnetowid urządzenie do odbioru TV satelitarnej i kabl. komputer osobisty robot kuchenny kuchenka mikrofal.	Magnetowid urządzenie do odbioru TV satelitarnej i kabl. komputer osobisty robot kuchenny kuchenka mikrofal.	samochód osobowy telefon komórkowy magnetowid urządzenie do odbioru TV satelitarnej i kabl. komputer osobisty robot kuchenny kuchenka mikrofal.
Luksusowe	drugi samochód kamera wideo zmywarka do naczyń motocykl prasowalnica	drugi samochód kamera wideo zmywarka do naczyń motocykl prasowalnica	drugi samochód kamera wideo zmywarka do naczyń motocykl prasowalnica

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Przy analizowaniu stanu wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałe można dokonać podziału tych dóbr na następujące kategorie⁴:

- **dobra powszechne**, które są w zasadzie dostępne dla każdego gospodarstwa domowego w razie zaistnienia potrzeby (i posiada je ponad 90% ankietowanych gospodarstw);
- **dobra standardowe** występujące u ponad połowy badanych z grupy;
- **dobra o wyższym standardzie**, które posiada 10-50% gospodarstw;
- **dobra luksusowe**, występujące u mniej niż 10% gospodarstw.

W badanej w 2005 roku populacji wiejskich gospodarstw domowych do zestawu dóbr powszechnie dostępnych należały: chłodziarka, odbiornik telewizyjny oraz kuchnia gazowa lub elektryczna (tabela 56). Dobra standardowe obejmowały: odkurzacz, radiomagnetofon, telefon przewodowy, pralkę automatyczną, samochód osobowy oraz zamrażarkę. Dane z powyższej tabeli pokazują, że na wsi zestaw sprzętu określony jako standardowy był bardzo bogaty i zróżnicowany. Rodziny rolnicze posiadały w swoim wyposażeniu znacznie więcej sprzętów niż gospodarstwa rodzin nie użytkujących ziemi. Do dóbr o wyższym standardzie zaliczono telefon komórkowy, magnetowid, urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej (lub kablowej), komputer osobisty robot kuchenny i kuchenkę mikrofalową.

Do dóbr luksusowych, na podstawie wcześniej przedstawionych założeń, w badanej populacji należały: kolejny (drugi) samochód w rodzinie, kamera wideo, zmywarka do naczyń, motocykl oraz prasowalnia elektryczna.

Należy jednak zauważyć, iż przynależność części tych dóbr trwałych do określonej kategorii nie wynika tylko z ich standardu, czy kondycji finansowej gospodarstw domowych, ale także i z zestawu grupy przedmiotów poddanej analizie. Posiadając dobry sprzęt hi-fi, czy też radiomagnetofon nie ma już konieczności posiadania samego magnetofonu, czy odtwarzacza CD. W grupie dóbr o podwyższonym standardzie powinna znaleźć się także pralka i wirówka elektryczna, ale mając na uwadze, że posiada ona substytut w postaci pralki automatycznej, nie można jej uznać jako dobro o podwyższonym standardzie. Dyskusyjne jest również umieszczenie maszyny do szycia w tej grupie przedmiotów, gdyż jej posiadanie nie zawsze jasno wskazuje na wyższy (a zarazem lepszy) stopień wyposażenia gospodarstwa domowego.

⁴ Por. J. Kramer, *Konsumpcja. Prawidłowości, struktura, przyszłość*, PWE, Warszawa 1993, s. 161, 164. W tej pozycji wyróżniono trzy grupy dóbr: standardowe, które posiada ponad 50% gospodarstw domowych, dobra o wyższym standardzie – od 10 do 50% gospodarstw oraz dobra luksusowe – mniej niż 10% gospodarstw.

Z powyższego podziału można również wnioskować o lepszym stosunkowo standardzie wyposażenia wiejskich rodzin rolniczych niż rodzin bezrolnych, zwłaszcza w dobra określane jako standardowe i o podwyższonym standardzie, co potwierdzają także wcześniejsze obserwacje dotyczące wyposażenia badanych gospodarstw w grupy przedmiotów trwałego użytku.

4.2. Wybrane typy wiejskich gospodarstw domowych

Powszechność występowania wyszczególnionych w badaniu przedmiotów trwałego użytkowania pozwoliła na próbę określenia także pewnych typów badanych wiejskich gospodarstw domowych.

Liczba posiadanych dóbr świadczy o stopniu nowoczesności gospodarstwa domowego. Stanowi ona pewnego rodzaju drabinę, której najniższym szczeblem jest sytuacja, kiedy gospodarstwo nie posiada żadnego z wymienionych w ankiecie sprzętów. W badaniu poziom wyposażenia w dobra o trwałym charakterze okazał się wysoki, co pozwoliło określić względny wymiar zamożności ankietowanych.

Przeprowadzone badania wykazały (tabela 57), że łącznie we wszystkie dobra określone powyżej jako powszechne (to jest chłodziarkę, odbiornik telewizyjny i kuchnię gazową lub elektryczną), w 2005 roku wyposażonych było 89,3% gospodarstw, w tym 91,4% rodzin rolnych i 87,6% bezrolnych. Blisko dwie trzecie rodzin wiejskich posiadało w swoim wyposażeniu powyższą grupę dóbr wzbogaconych o pralkę automatyczną. Podobną liczebnie grupę stanowiły gospodarstwa posiadające łącznie: lodówkę, telewizor, pralkę i odkurzacz. W przedmioty, które określić można „dawnymi symbolami luksusu” (to znaczy: magnetowid, pralkę automatyczną, telefon przewodowy, telewizor) w swoim wyposażeniu posiadała prawie jedna trzecia wiejskich rodzin. Blisko co dziesiąta rodzina w swoim mieszkaniu używała łącznie: lodówki, kuchenki mikrofalowej, robota kuchennego i pralki. Znacznie mniej rodzin (ogółem 2,2%) w swojej kuchni miało do dyspozycji wszystkie nowoczesne sprzęty: lodówkę, zmywarkę do naczyń, kuchenkę mikrofalową oraz robot kuchenny.

Wśród badanych wiejskich rodzin podobna była wielkość zbioru posiadających nowoczesny sprzęt, który umożliwiał szeroki kontakt z otaczającym światem oraz popularny sposób relaksu. Tą grupę sprzętów stanowiły: antena satelitarna, komputer osobisty, telefon komórkowy i kamera wideo.

W grupie dóbr o wyższym standardzie i dóbr luksusowych znalazły się: zmywarka do naczyń, kuchenka mikrofalowa, antena satelitarna oraz drugi samochód w rodzinie. Chociaż te wszystkie przedmioty posiadało w swoim wyposażeniu zaledwie około 1% badanych rodzin wiejskich, to wyniki przeprowadzonej ankiety wskazują, że na wsi występują rodziny, gdzie widoczny był znaczny

udział dóbr rzadziej spotykanych. Znaczenie tych przedmiotów w funkcjonowaniu gospodarstwa domowego wzrosło w ciągu ostatnich lat głównie w wyniku naśladownictwa stylów życia ludności miejskiej a także upodobnienia się poziomu konsumpcji w Polsce na wzór innych krajów Unii Europejskiej.

Tabela 57. Odsetek ankietowanych gospodarstw domowych według występowania określonych grup przedmiotów trwałego użytkowania

Wyszczególnienie	Ankietowane gospodarstwa domowe					
	ogółem		rolne		bezrolne	
	2000	2005	2000	2005	2000	2005
chłodziarka, odbiornik telewizyjny, kuchnia gaz. lub elektr.	73,7	89,3	75,4	91,4	71,7	87,6
chłodziarka, odbiornik telewizyjny, kuchnia gaz. lub elektr. pralka automatyczna	43,7	61,5	44,7	66,1	42,8	58,1
chłodziarka, odbiornik telewizyjny, pralka automatyczna, odkurzacz	42,0	59,4	43,0	64,0	41,2	55,9
magnetowid, pralka automatyczna, telefon przewodowy, odbiornik telewizyjny	18,2	28,4	21,0	33,6	15,9	24,4
chłodziarka, kuchenka mikrofalowa, robot kuchenny, pralka automat	4,9	9,0	5,9	10,8	4,1	7,6
chłodziarka, kuchenka mikrofalowa, robot kuchenny, zmywarka do naczyń	1,1	2,2	1,0	2,5	1,0	1,9
antena satelitarna, komputer osobisty, telefon komórkowy, kamera wideo	0,6	2,6	0,6	2,9	0,6	2,4
zmywarka do naczyń, kuchenka mikrofalowa, antena satelitarna, drugi samochód	0,3	0,9	0,3	1,1	0,3	0,6

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

Przeprowadzone analizy wykazały zarówno poprawę wyposażenia w dobra trwałego użytkowania na wsi w latach 2000-2005, wyraźne lepsze wyposażenie wiejskich rodzin użytkujących gospodarstwa rolne niż ludności bezrolnej.

Uwzględniając omawiane wcześniej wskaźniki poziomu wyposażenia w dobra trwałe oraz kierunki zmian tego wyposażenia można wnioskować, iż poziom aspiracji badanych rodzin obrazuje dążenia do upowszechniania się wzoru nastawienia na realizację wartości wyższego rzędu.

Podsumowanie i wnioski

- Wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania należy traktować jako ważny wskaźnik obrazujący zasobność wiejskich gospodarstw domowych w Polsce (obok parytetu siły nabywczej, oszczędności, struktury wydatków).
- Uzyskiwane wyniki można odczytywać także w kontekście postępu cywilizacyjnego (np. w przypadku telefonizacji, komputeryzacji, dostępu do Internetu).
- Przede wszystkim należy podkreślić istnienie istotnych różnic w poziomie wyposażenia poszczególnych typów gospodarstw domowych, a także w ramach badanej grupy.
- Chociaż z roku na rok poprawia się stopień wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz grzewcze, nadal istnieje jednak wyraźne zróżnicowanie między poziomem wyposażenia lokali w miastach i na wsi.
- Badania ankietowe przeprowadzone w IERiGŻ-PIB w 2005 roku wykazały, że ogółem 80% wiejskich gospodarstw domowych posiadało wodociąg (a co do piątego domostwa woda doprowadzana była za pośrednictwem hydroforu. Dzięki tym urządzeniom dość znaczny odsetek mieszkań (ogółem 84,8%) posiadał łazienkę i WC (ogółem 82,3%). Prawie jedna czwarta wiejskich gospodarstw była skanalizowana, a trzy czwarte posiadało centralne ogrzewanie. W nielicznych gospodarstwach odnotowano nawet obecność przydomowych oczyszczalni ścieków.
- Gospodarstwa domowe związane z rolnictwem były lepiej wyposażone w przedmioty trwałego użytkowania niż rodziny bezrolne.
- Stopień wyposażenia w te przedmioty wzrastał wraz ze wzrostem grupy obszarowej posiadanych przez rodzinę UR. Wynika to w dużym stopniu z faktu silnej współzależności pomiędzy obszarem użytkowanego gospodarstwa, jego dochodowością i zamożnością rodziny.
- Badane gospodarstwa domowe deklarowały chęć wymiany posiadanego sprzętu lub też nosiły się z zamiarem uzupełnienia go, szczególnie w przypadku dóbr mniej powszechnych.
- Plany zakupów na najbliższe pięć lat posiadały nieliczne tylko gospodarstwa, były to głównie rodziny kilkuosobowe.

- W badanej w 2005 roku populacji wiejskich gospodarstw domowych do zestawu dóbr powszechnie dostępnych należały: chłodziarka, odbiornik telewizyjny oraz kuchnia gazowa (lub elektryczna).
- Dobre standardowe obejmowały ogółem na wsi: odkurzacz, radiomagnetofon, telefon przewodowy, pralkę automatyczną, samochód osobowy oraz zamrażarkę.
- Do dóbr o wyższym standardzie zaliczono telefon komórkowy, magnetowid, urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej (lub kablowej), komputer osobisty, robot kuchenny i kuchenkę mikrofalową.
- Przeprowadzone badania wykazały, że łącznie we wszystkie dobra określone jako powszechne (to jest chłodziarkę, odbiornik telewizyjny i kuchnię gazową lub elektryczną), w 2005 roku wyposażonych było 89,3% gospodarstw, w tym 91,4% rodzin rolnych i 87,6 % bezrolnych.
- Blisko dwie trzecie rodzin wiejskich posiadało w swoim wyposażeniu powyższą grupę dóbr wzbogaconych o pralkę automatyczną. Podobną liczebnie grupę stanowiły gospodarstwa posiadające łącznie: lodówkę, telewizor, pralkę i odkurzacz.
- W przedmioty, które określić można „dawnymi symbolami luksusu” (to znaczy: magnetowid, pralkę automatyczną, telefon przewodowy, telewizor) w swoim wyposażeniu posiadała prawie jedna trzecia wiejskich rodzin.
- Blisko co dziesiąta rodzina w swoim mieszkaniu używała łącznie: lodówki, kuchenki mikrofalowej, robota kuchennego i pralki. Znacznie mniej rodzin (ogółem 2,2%) w swojej kuchni miało do dyspozycji wszystkie nowoczesne sprzęty: lodówkę, zmywarę do naczyń, kuchenkę mikrofalową oraz robot kuchenny.
- Niewiele badanych wiejskich rodzin (około 2%) posiadało nowoczesny sprzęt, który umożliwiał szeroki kontakt z otaczającym światem oraz popularny sposób relaksu. Tą grupę sprzętów stanowiły: antena satelitarna, komputer osobisty, telefon komórkowy i kamera wideo.
- Wyniki obserwacji wskazują, że na wsi występują rodziny, gdzie widoczny był znaczny udział dóbr rzadziej spotykanych (określonych jako luksusowe), przy czym znaczenie tych przedmiotów w funkcjonowaniu wiejskich gospodarstw domowych znacząco wzrosło w ciągu ostatnich lat.
- Uwzględniając omawiane w raporcie wskaźniki poziomu wyposażenia w dobra trwałe oraz kierunki zmian tego wyposażenia trzeba podkreślić, iż poziom aspiracji badanych rodzin obrazuje upowszechnianie się wzoru nastawienia na realizację coraz szerszych potrzeb konsumpcyjnych.
- Ogólnie należy uznać, że w badanym okresie zarysowały się pozytywne zmiany w poziomie życia mieszkańców wsi. Odnotowano między innymi

znaczny wzrost wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych zarówno w systemy instalacji technicznych, a także w poszczególne przedmioty trwałego użytkowania oraz wyszczególnione ich grupy. Duże możliwości daje szczególnie wzrost wyposażenia wiejskich rodzin w komputery osobiste i dostęp do Internetu, gdyż dynamiczny rozwój zastosowania tego medium we wszystkich dziedzinach życia społecznego i gospodarczego przekłada się także na możliwości modernizacyjne rolnictwa w sferze organizacyjno-informacyjnej oraz aktywizację obszarów wiejskich.

Literatura

1. Kramer J.: *Konsumpcja w gospodarce rynkowej*, PWE, Warszawa 1997
2. Kramer J.: *Konsumpcja. Prawidłowości, struktura, przyszłość*, PWE, Warszawa 1993.
3. Kuśmierczyk K.: *Gospodarstwa ludzi młodych jako segment rynku dóbr konsumpcyjnych*, [w:] Rynek i Konsumpcja – raporty z badań – rok 2000, IRWiR PAN, Warszawa 2001.
4. Ostasiewicz W.: *Metodologia pomiaru jakości życia*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2002.
5. Raport o rozwoju społecznym, Polska 2000. Rozwój obszarów wiejskich, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, Warszawa 2000.
6. Raport o sytuacji polskich rodzin, Pełnomocnik do spraw Rodziny, Warszawa 1998.
7. Raport z Wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, GUS, Warszawa 2003.
8. Raport z Wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2002, GUS, Warszawa 2003.
9. Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich. Dział: *Warunki mieszkaniowe i infrastruktura wsi*, GUS, Warszawa 2005.
10. Rocznik Statystyczny RP. Dział: *Dochody i spożycie w gospodarstwach domowych*, GUS, Warszawa 2005.
11. Słaby T.: *Konsumpcja. Eseje statystyczne*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2006.
12. *Warunki życia ludności w 2001 roku*, GUS Departament Statystyki Społecznej, Warszawa 2002.
13. *Warunki życia ludności w 2004 roku*, GUS Departament Statystyki Społecznej, Warszawa 2005.
14. *Wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku*, OBOP, Warszawa 1999.

Aneks tabelaryczny

Tabela A.1. Mieszkania według form ich użytkowania w 2002 roku

Ogółem W tys.	Mieszkania stanowiące własność (% ogółu mieszkań)							
	osób fizycznych	spółdzielni mieszka- niowych		gmin	Skarbu Państwa	zakładów pracy	TBS	inne
		własno- ściowe	lokatorskie					
Miasto								
7954,1	37,5	28,1	13,5	15,8	1,8	2,5	0,4	0,4
Wieś								
3809,4	92,4	0,9	0,6	2,6	1,6	1,6	0,0	0,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela A.2. Wyposażenie mieszkań znajdujących się w mieście w instalacje techniczno-sanitarne w 2002 roku

Wyszczególnienie	ogółem	W tym mieszkania wyposażone w					
		wodociąg	WC	łazienka	Ciepła woda bieżąca	c.o.	Gaz z sieci
w tys.							
1988	7 039,8	6 678,9	5 976,4	5 797,6	5 641,2	5 123,4	4 994,2
2002	7 954,1	7 851,2	7 527,0	7 342,4	7 069,9	6 702,5	5 964,9
w procentach							
1988	100,0	94,9	84,9	82,4	80,1	72,8	70,9
2002	100,0	98,7	94,6	92,3	88,9	84,3	75,0
1988 = 100							
x	113,00	117,6	125,9	126,6	125,3	130,8	119,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela A.3. Wyposażenie miejskich gospodarstw domowych w wybrane przedmioty trwałego użytkowania według grup społeczno-ekonomicznych ludności w 2004 roku

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe			
	pracowników	pracowników użytkujących gospodarstwo rolne	rolników	emerytów i rencistów
	na 100 gospodarstw domowych w sztukach			
Odbiornik telewizyjny	129,8	132,7	136,6	116,4
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	66,9	52,5	51,0	53,7
Zestaw do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku (wieża)	67,4	60,3	53,4	23,1
Odbiornik radiowy	48,4	56,8	68,4	68,4
Komputer osobisty	56,9	58,7	51,8	14,6
Z dostępem do Internetu	31,8	26,5	29,6	7,5
Pralka i wirówka elektryczna	16,2	36,1	37,3	27,6
Pralka automatyczna	90,4	87,5	82,1	79,0
Odkurzacz elektryczny	97,1	98,6	94,9	95,4
Zmywarka do naczyń	6,1	5,2	14,7	2,1
Chłodziarka	98,9	99,7	104,9	98,6
Zamrażarka	26,2	56,6	73,9	20,6
Kuchenka mikrofalowa	40,3	42,2	46,6	17,9
Samochód osobowy	59,2	93,3	102,7	27,3
Motocykl, skuter, motorower	1,9	9,2	13,1	1,0
Rower	104,4	154,7	164,7	48,3
Maszyna do szycia	36,6	58,5	41,1	43,4
Kamera wideo	8,7	10,7	7,9	2,3

Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, GUS, Warszawa 2005.

Tabela A.4. Odsetek mieszkań ankietowanej ludności wiejskiej według wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne w 2005 z uwzględnieniem makroregionów

Rodziny rolne

	Gospodarstwa domowe wyposażone					
	ogółem	W tym makroregiony*				
		I	II	III	IV	V
Wodociąg	77,2	93,3	70,5	75,1	94,3	73,7
Hydrofor	25,7	11,2	28,4	29,5	22,0	24,6
Łazienka	87,9	89,1	83,5	90,8	94,3	88,6
Bojler	79,4	83,6	71,8	86,2	87,0	73,7
WC	84,3	84,8	78,7	88,8	91,0	85,5
Kanalizacja	18,1	29,5	12,9	21,7	10,2	19,5
Przydomowa oczyszczalnia	1,7	2,5	1,6	2,0	0,6	0,7
Centralne ogrzewanie	78,6	78,9	74,3	81,5	82,5	82,8

Rodziny bezrolne

	Gospodarstwa domowe wyposażone					
	ogółem	W tym makroregiony*				
		I	II	III	IV	V
Wodociąg	82,1	93,7	75,0	71,7	92,3	87,4
Hydrofor	18,5	6,7	18,4	35,9	12,1	9,7
Łazienka	82,5	80,8	74,9	87,3	83,6	86,0
Bojler	70,7	67,6	66,3	85,7	72,1	57,4
WC	80,8	77,9	70,7	87,5	84,0	83,5
Kanalizacja	25,9	32,7	21,8	28,6	20,5	28,8
Przydomowa oczyszczalnia	2,1	2,0	1,6	3,0	1,9	1,6
Centralne ogrzewanie	70,0	65,5	65,8	81,3	68,1	65,4

*I. środkowozachodni – kujawsko-pomorskie, wielkopolskie

II. środkowowschodni – łódzkie, mazowieckie, lubelskie, podlaskie

III. południowo-wschodni – świętokrzyskie, małopolskie, podkarpackie, śląskie

IV. południowo-zachodni – opolskie, lubuskie, dolnośląskie

V. północny – zachodniopomorskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie.

Źródło: Ankieta IERiGŻ-PIB 2005.

